

Παράτυπη Μετανάστευση μεταξύ Γεωργίας και Ελλάδας

Ο καθένας μπορεί να διασχίσει ένα χαμηλό φράχτη

Μικαέλα Μαρούφωφ

Παραδοτέο 2.1.

Εισαγωγική Έκθεση: Μεταναστευτικό Σύστημα 2 (Γεωργία)

Copyright © 2013

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ)

Βασ. Σοφίας 49, 106 76 Αθήνα

Τηλ.: (+30) 210 7257110, Fax: (+30) 210 7257114, e-mail: eliamep@eliamep.gr

url: www.eliamep.gr

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Παράτυπη Μετανάστευση μεταξύ Γεωργίας και Ελλάδας

Ο καθένας μπορεί να διασχίσει ένα χαμηλό φράχτη

Μικαέλα Μαρούφωφ

Παραδοτέο 2.1.

Εισαγωγική Έκθεση: Μεταναστευτικό Σύστημα 2 (Γεωργία)

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές θέσεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεων του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και οι γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μην θεωρούνται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του ιδρύματος, του διοικητικού συμβουλίου του, της διεύθυνσης ή των κατά περίπτωση και καθ' οιονδήποτε τρόπο συνεργαζομένων φορέων

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	Εισαγωγή	4
2.	Μεθοδολογία	5
3.	Η Γεωργία ως χώρα αποστολής μεταναστών	7
3.1.	Ιστορική, πολιτική και οικονομική επισκόπηση	7
3.2.	Κύριες μεταναστευτικές τάσεις	9
3.3.	Ζητήματα φύλου	10
3.4.	Μετανάστευση και ανάπτυξη	11
4.	Η Ελλάδα ως χώρα προορισμού για τους Γεωργιανούς μετανάστες	13
5.	Το προφίλ των Γεωργιανών μεταναστών στην Ελλάδα και η θέση τους στην αγορά εργασίας	16
6.	Σχέδια, διαδρομές και στρατηγικές επιβίωσης – Ο ρόλος των κοινωνικών δικτύων και των μεσαζόντων	19
6.1.	Είσοδος στη χώρα	19
6.2.	Νομικό καθεστώς και στρατηγικές επιβίωσης	21
7.	Συμπεράσματα	25
8.	Βιβλιογραφία	26
9.	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	29
9.1.	Παράρτημα I: Συνεντεύξεις με φορείς στην Ελλάδα	29
9.2.	Παράρτημα II: Συνεντεύξεις με φορείς στη Γεωργία	29

ΧΑΡΤΕΣ

Χάρτης 1: Γεωργία	6
Χάρτης 2: Διαδρομές Γεωργιανών Παράτυπων και Μεικτών Μεταναστευτικών Ροών	19

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας I: Εθνοτική σύσταση του Γεωργιανού πληθυσμού το 1989 και το 2002	8
Πίνακας II: Εμβάσματα που στάλθηκαν στη Γεωργία σε εκατομμύρια Δολάρια (2004-2011)	12

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Διάγραμμα 1: Georgian Population in Greece 2000-2012	15
Διάγραμμα 2: Γεωργιανοί πολίτες (άνω των 15 ετών) ανά κατάσταση απασχόλησης και φύλο, 2012	16
Διάγραμμα 3: Απασχολούμενοι Γεωργιανοί πολίτες (άνω των 15 ετών) ανά τομέα απασχόλησης και φύλο, 2012	17
Διάγραμμα 4: Γεωργιανοί κάτοχοι αδειών παραμονής ανά φύλο και σκοπό σε ποσοστά (Ιούλιος 2012)	18
Διάγραμμα 5: Άδειες παραμονής εν ισχύ και νέες άδειες παραμονής Γεωργιανών πολιτών ανά έτος (2005-2012)	21
Διάγραμμα 6: Άδειες παραμονής Γεωργιανών πολιτών εν ισχύ ανά κατηγορία και έτος (2005-2011)	22
Διάγραμμα 7: Αιτήσεις ασύλου Γεωργιανών πολιτών στην Ελλάδα	22

1. Εισαγωγή

Οι Γεωργιανοί αποτελούν μία από τις μεγαλύτερες ομάδες μεταναστών στην Ελλάδα και αντιστρόφως η Ελλάδα αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους προορισμούς για τους Γεωργιανούς μετανάστες. Ωστόσο, λίγες μελέτες έχουν αφιερωθεί στη συγκεκριμένα ομάδα, που συνήθως εξετάζεται σε συνδυασμό με άλλες, στο πλαίσιο ευρύτερων μελετών.

Σε γενικές γραμμές, οι περισσότεροι μελετητές διαχωρίζουν τις τάσεις της Γεωργιανής μετανάστευσης σε τρεις περιόδους που σε μεγάλο βαθμό συμπίπτουν με τις περιόδους της κοινωνικό-πολιτικής και οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Κατά την πρώτη περίοδο, έως το 1995, οι μεταναστευτικές εκροές προκαλούνται κυρίως με εθνοτικά κίνητρα και αυτοί που μεταναστεύουν για οικονομικούς λόγους είναι λιγότεροι. Το δεύτερο κύμα, μεταξύ 1996 και 2004, είναι μικρότερο σε μέγεθος και τα κίνητρά του είναι κυρίως οικονομικά. Όσον αφορά στην τρέχουσα φάση, που ξεκινά το 2004, παρά τη βελτίωση της οικονομικής και πολιτικής κατάστασης της χώρας, η φτώχεια εξακολουθεί να αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα ώθησης, ενισχύοντας τα κίνητρα για μετανάστευση.

Η οικονομική μετανάστευση από τη Γεωργία στην Ελλάδα ακολούθησε τον επαναπατρισμό των Γεωργιανών παλιννοστούντων ομογενών στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Αυτό που είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον στην περίπτωση των Γεωργιανών μεταναστών στην Ελλάδα είναι το γεγονός ότι καλύπτουν το σύνολο του φάσματος των καθεστώτων παραμονής υπηκόων τρίτων χωρών. Υπάρχει, δηλαδή, σημαντικός αριθμός παλιννοστούντων, κατόχων άδειας παραμονής, αιτούντων άσυλο καθώς και ατόμων χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα.

Στην ενότητα που ακολουθεί θα παρουσιαστεί η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για τους σκοπούς της παρούσας έκθεσης. Στη τρίτη ενότητα θα προσπαθήσω να συνοψίσω τις πιο σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τη Γεωργία ως χώρα προέλευσης μεταναστών από τις αρχές του 1990 μέχρι και σήμερα, όπως προκύπτει από τη σχετική βιβλιογραφία. Θα ξεκινήσω με μία σύντομη παρουσίαση της ιστορικής, πολιτικής και οικονομικής εικόνας της χώρας, και στη συνέχεια θα επιχειρήσω μια παρουσίαση των διαφόρων φάσεων της ως χώρας αποστολής μεταναστών. Θα συνεχίσω με την εξέταση ζητημάτων που αφορούν το φύλο και τις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις της μετανάστευσης και των εμβασμάτων. Στην τέταρτη ενότητα θα παρουσιαστεί η Ελλάδα ως χώρα προορισμού για τους Γεωργιανούς μετανάστες, με επίκεντρο τις τάσεις της Γεωργιανής μετανάστευσης στην Ελλάδα και θα διερευνηθούν οι λόγοι που καθιστούν την Ελλάδα έναν ελκυστικό προορισμό. Η πέμπτη ενότητα θα εξετάσει κάποιες βασικές πληροφορίες σχετικά με τον Γεωργιανό πληθυσμό που κατοικεί στην Ελλάδα, ενώ, τέλος, στο έκτο κεφάλαιο θα εξεταστούν τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι Γεωργιανοί στη διαδικασία της μετανάστευσης και παραμονής στην Ελλάδα και τις στρατηγικές που έχουν αναπτύξει, προκειμένου να τα αντιμετωπίσουν.

2. Μεθοδολογία

Η παρούσα εισαγωγική έκθεση έχει σαν στόχο να συνοψίσει την υπάρχουσα γνώση σχετικά με την παράτυπη μετανάστευση μεταξύ Γεωργίας και Ελλάδας, βάση τόσο της πρωτογενούς όσο και της δευτερογενούς έρευνας. Στα πλαίσια αυτά, εξετάστηκε η υπάρχουσα βιβλιογραφία, συγκεντρώθηκαν στοιχεία από διάφορες πηγές και πραγματοποιήθηκε μια σειρά συνεντεύξεων με τους εμπλεκόμενους φορείς τόσο στην Ελλάδα όσο και στη Γεωργία.

Η βιβλιογραφία σχετικά με τη Γεωργιανή μετανάστευση επικεντρώνεται κυρίως στην παράτυπη μετανάστευση, σε ζητήματα φύλου, και στις επιπτώσεις της μετανάστευσης και των εμβασμάτων. Όσον αφορά στην έρευνα σχετικά με τη μετανάστευση από τη Γεωργία στην Ελλάδα, οι πρώτες δημοσιεύσεις, τη δεκαετία του 1990 και στις αρχές της δεκαετίας του 2000, αναφέρονται στους μετανάστες από την πρώην Σοβιετική Ένωση γενικά, συμπεριλαμβανομένων των Γεωργιανών, αν και οι έρευνες επικεντρώθηκαν κυρίως στους παλιννοστούντες ομογενείς, η πολυπληθέστερη ομάδα των οποίων ήταν οι Γεωργιανοί¹. Επίσης, πληροφορίες σχετικά με τους Γεωργιανούς μπορούν να αντληθούν από τις μελέτες που επικεντρώνονται κυρίως στη γυναικεία μετανάστευση και στην οικιακή εργασία². Ωστόσο, πρόσφατα προέκυψαν και ορισμένες μελέτες και δημοσιεύσεις αφιερωμένες ειδικά στη Γεωργιανή μετανάστευση προς την Ελλάδα³.

Για τους σκοπούς της έρευνας, πραγματοποιήθηκαν πάνω από δέκα συνεντεύξεις με κρατικούς αξιωματούχους και άλλους εμπλεκόμενους φορείς, όπως εκπροσώπους Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, διεθνών οργανισμών και συλλόγων Γεωργιανών στην Ελλάδα και 6 συνεντεύξεις με αντίστοιχους φορείς στη Γεωργία. Το διάστημα διεξαγωγής της πρωτογενούς έρευνας ήταν μεταξύ Φεβρουαρίου και Απριλίου του 2013. Επιπλέον, έχουν συλλεχθεί στοιχεία από διάφορες πηγές όπως την Ελληνική Στατιστική Αρχή, το Υπουργείο Εσωτερικών και το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη.

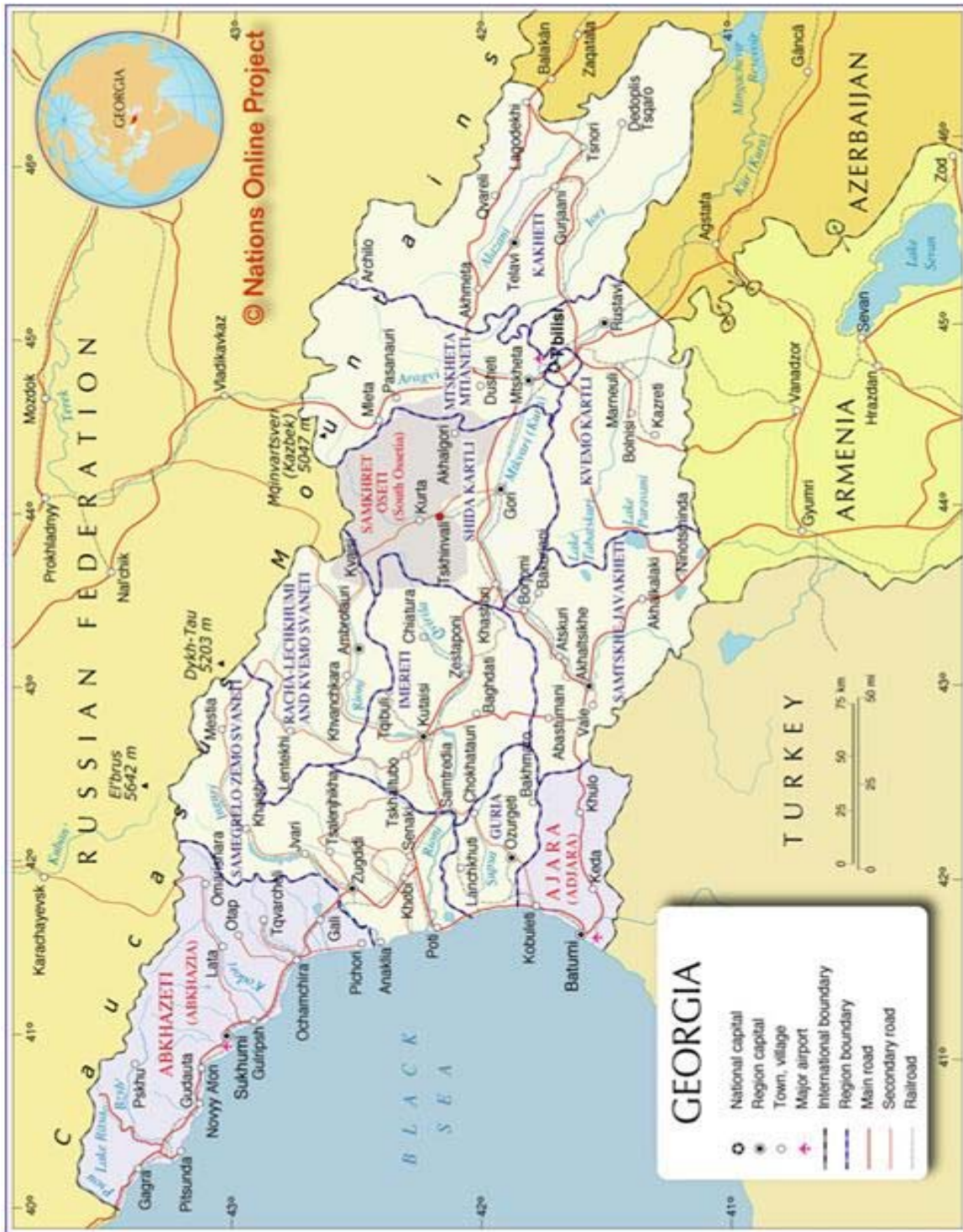
---

¹Σχεδόν τα 2/3 των παλιννοστούντων ομογενών από την πρώην Σοβιετική Ένωση προερχόταν από την Γεωργία (Νικόλοβα & Μαρούφοφ, 2010).

²Παραδείγματος χάριν Βλ. ΚΕΘΙ, 2007, Marouf, 2013

³Παραδείγματος χάριν Βλ.: Νικόλοβα & Μαρούφοφ, 2010, People's Harmonious Development Society and TASO Foundation, 2010, Human Rights Defence Centre, 2011.

Χάρτης 1: Γεωργία

Πηγή: Nations Online Project⁴

⁴ Διαθέσιμο από: http://www.nationsonline.org/maps/georgia_map.jpg

3. Η Γεωργία ως χώρα αποστολής μεταναστών

Στην ενότητα αυτή θα προσπαθήσω να συνοψίσω τις σημαντικότερες πληροφορίες σχετικά με τη Γεωργία ως χώρα αποστολής μεταναστών από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 μέχρι και σήμερα, όπως απεικονίζεται από τη σχετική βιβλιογραφία. Θα ξεκινήσω με μία σύντομη παρουσίαση της ιστορικής, πολιτικής και οικονομικής εικόνας της χώρας, καθώς και των διαφόρων φάσεων της ως χώρας αποστολής μεταναστών. Στη συνέχεια, θα συνεχίσω με τη εξέταση των ζητημάτων φύλου που προκύπτουν σε σχέση με την Γεωργιανή μετανάστευση και των κοινωνικό-οικονομικών επιπτώσεων της μετανάστευσης και των εμβασμάτων.

3.1. Ιστορική, πολιτική και οικονομική επισκόπηση

Η Γεωργία βρίσκεται στην Νοτιοδυτική Ασία⁵, ωστόσο θεωρεί τον εαυτό της μέρος της Ευρώπης. Συνορεύει με τη Μαύρη Θάλασσα, μεταξύ Τουρκίας και Ρωσίας, με μια λωρίδα γης βόρεια του Καυκάσου που προεκτείνεται στην Ευρώπη. Βρίσκεται σε στρατηγική τοποθεσία ανατολικά της Μαύρης Θάλασσας και ελέγχει το μεγαλύτερο μέρος των βουνών του Καυκάσου και των διαδρομών που τα διατρέχουν. Εκτιμάται ότι ο πληθυσμός της χώρας ξεπερνά τα 4.5 εκατομμύρια ενώ 1.1 εκατομμύρια κατοικούν στην Τιφλίδα, την πρωτεύουσα της χώρας.

Η Γεωργία ανακήρυξε την ανεξαρτησία της από τη Ρωσική Αυτοκρατορία στις 26 Μαΐου του 1918, στην καρδιά του Ρωσικού εμφύλιου πολέμου. Κατά τη διάρκεια της σύντομης παραμονής τους στην εξουσία, η κυβέρνηση των Μενσεβίκων συνάντησε σημαντικά προβλήματα με τις εθνοτικές μειονότητες της επικράτειας. Συγκεκριμένα αντιμετώπισε δυσκολίες με την Αμπχαζική, Οσετική και Αζερική μειονότητα, ενώ προέβηκε σε σύγκρουση με την Αρμενία που αφορούσε τις περιοχές που κατοικούνταν από Αρμένιους επί γεωργιανού εδάφους (Cornell, 2002).

Το 1921, μετά την κατάρρευση της πρώτης Δημοκρατίας της Γεωργίας και την ένταξή της στη Σοβιετική Ένωση, η οποία οδήγησε στη δημιουργία αυτού που συχνά ονομάζεται η «Δεύτερη Γεωργιανή Δημοκρατία», η Αμπχαζία αναγνωρίστηκε επίσημα ως ανεξάρτητη Σοβιετική Δημοκρατία σε ομοσπονδία με τη Γεωργία, και αργότερα (το 1931) ενσωματώθηκε στη Δημοκρατία της Γεωργίας ως Αυτόνομη Δημοκρατία. Η Αζαρία αναγνωρίστηκε ως Αυτόνομη Δημοκρατία κατά τη διάρκεια του ίδιου έτους, και σχεδόν ένα χρόνο αργότερα, το 1922, δόθηκε στη Νότια Οσετία το καθεστώς της Αυτόνομης Διοικητικής Διαίρεσης (*Oblast*). Η Υπερκαυκάσια Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία (ZSFSR), που αποτελούταν από το Αζερμπαϊτζάν, την Αρμενία και τη Γεωργία, και η οποία εντάχθηκε στην Σοβιετική Ένωση, δημιουργήθηκε κατά τη διάρκεια του ίδιου έτους. Το 1936, η υιοθέτηση ενός νέου συντάγματος της ΕΣΣΔ οδήγησε στον τερματισμό της ZSFSR, και ως εκ τούτου, οι τρεις χώρες του Νοτίου Καυκάσου έγιναν μεμονωμένα μέλη της Σοβιετικής Ένωσης.

Σύμφωνα με τον Cornell, η Γεωργία διατήρησε μια βαθειά αίσθηση ανεξαρτησίας από την σοβιετική ηγεσία από το 1920 μέχρι και το 1980. Το γεγονός, επομένως, ότι τα πρώτα και τα ισχυρότερα αποσχιστικά κινήματα στην ένωση παρουσιάστηκαν στη Γεωργία, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 και του 1980, μαζί με τις δημοκρατίες της Βαλτικής, δεν θα πρέπει να αποτελεί έκπληξη (Cornell, 2002).

Με βάση την απογραφή του 2002 οι Γεωργιανοί αποτελούν περίπου το 84% του πληθυσμού της χώρας. Άλλες εθνοτικές ομάδες με παρουσία στην επικράτεια της Γεωργίας είναι οι Αζέροι (6,5%), οι Αρμένιοι (5,7%) και οι Ρώσοι (1,5%), ενώ το 2,5% του πληθυσμού της χώρας ανήκει σε άλλες μικρότερες ομάδες (CIA The World Factbook).⁵ Ωστόσο, η σύγκριση των παραπάνω στοιχείων με εκείνα της τελευταίας σοβιετικής απογραφής, που διεξήχθη το 1989, δείχνει σαφώς μια σημαντική εκροή πληθυσμού που έχει λάβει χώρα λόγω των οικονομικών κακουχιών και των εθνοτικών και πολιτικών συγκρούσεων στην περιοχή, μετά την ανεξαρτησία της Γεωργίας το 1991. Με βάση την απογραφή του 1989, η εθνοτική σύσταση της Γεωργίας ήταν:

⁵ Διαθέσιμο από: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gg.html>

70,1% Γεωργιανοί, 8,1% Αρμένιοι, 6,3% Ρώσοι, 5,7% Αζέροι, 3% Οσέτιοι, 1,9% Έλληνες, 1,8% Αμπχαζίοι, 0,9% Ουκρανοί και 2,2% άλλης εθνότητας. (Cornell, 2002).

Πίνακας Ι: Εθνοτική σύσταση του Γεωργιανού πληθυσμού το 1989 και το 2002

Εθνότητα	Απογραφή ΕΣΣΔ, 1989	Απογραφή Γεωργίας, 2002
Γεωργιανή	70.1%	84%
Αρμενική	8.1%	5.7%
Ρωσική	6.3%	1.5%
Azeri	5.7%	6.5%
Οσετική	3%	
Ελληνική	1.9%	
Αμπχαζική	1.8%	
Ουκρανική	0.9%	
Άλλη	2.2%	2.5%

Πηγές: Cornell (2002: 158) & CIA The World Factbook5

Σύμφωνα με τους Badurashvili και Nadareishvili (2012), μπορούμε να διακρίνουμε τρεις περιόδους κοινωνικοοικονομικής και πολιτικής ανάπτυξης στη Γεωργία. Η πρώτη, που ξεκινά το 1991, χαρακτηρίζεται από απόλυτη πολιτική και οικονομική στασιμότητα. Η μετάβασης της Γεωργίας στη μετα-σοβιετική εποχή υπήρξε εξαιρετικά πολύπλοκη λόγω εδαφικών διαφορών και πολιτικών αναταραχών. Τα αυτονομιστικά κινήματα που εμφανίστηκαν στις περιοχές της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσετίας, η οποία απολάμβανε ένα αυτόνομο καθεστώς κατά τη διάρκεια της σοβιετικής εποχής, ανάγκασε την πλειοψηφία του Γεωργιανού πληθυσμού των περιοχών αυτών να τις εγκαταλείψουν. Επιπλέον, η απομάκρυνση του πρώτου δημοκρατικά εκλεγμένου προέδρου το 1992 οδήγησε σε εμφύλιο πόλεμο μεταξύ των υποστηρικτών του και των αντιπάλων του. Οι συγκρούσεις οδήγησαν σε οικονομική κατάρρευση. Η περίοδος της πολιτικής και οικονομικής σταθεροποίησης αρχίζει το 1995, όταν ο Eduard Shevardnadze, πρώην Σοβιετικός υπουργός Εξωτερικών, εξελέγη πρόεδρος και παρέμεινε στη θέση αυτή μέχρι την «Επανάσταση των Ρόδων» το 2003. Η τρίτη περίοδος, αυτή της οικονομικής ανάπτυξης, ξεκινά το 2004, όταν εξελέγη ο Mikheil Saakashvili. (Badurashvili & Nadareishvili, 2012)

Κατά τη διάρκεια αυτής της τελευταίας περιόδου, η Γεωργιανή κυβέρνηση έχει θέσει σε εφαρμογή μακροοικονομικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες έχουν επιταχύνει ριζικά την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις επέτρεψαν στη χώρα να παρουσιάσει σταθερά υψηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης με μέση αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ κατά 9,6% μεταξύ 2003 και 2008. Οδήγησαν επίσης σε υψηλές επιδόσεις όσον αφορά στις άμεσες ξένες επενδύσεις στη χώρα, έως το 2009 και το 2010, όπου λόγω του πολέμου με τη Ρωσία και της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης παρουσίασαν απότομη μείωση. Βελτιώσεις στο σύστημα συλλογής φόρων οδήγησαν σε σημαντική αύξηση των εσόδων του προϋπολογισμού και, τέλος, υπήρξαν μεταρρυθμίσεις για τη μείωση της διαφθοράς. Ωστόσο, οι θετικές επιδόσεις συνοδεύτηκαν από δύο αρνητικές, δηλαδή το αρκετά μεγάλο και αυξανόμενο εμπορικό έλλειμμα και τα υψηλά ποσοστά πληθωρισμού. (ETF, 2010: 7)

Όσον αφορά στο πρόσφατο πόλεμο στη Νότια Οσετία μεταξύ Γεωργίας και Ρωσίας τον Αύγουστο του 2008, έχει υποστηριχθεί ότι ο Πρόεδρος της χώρας είχε ως στόχο να θέσει τη Γεωργία στο διεθνές προσκήνιο προκειμένου να ελέγξει κατά πόσο η Δύση θα συναινούσε στην κυριαρχία της Ρωσίας στην περιοχή. Παρ' όλα

αυτά , κανένα από τα εμπλεκόμενα μέρη, δηλαδή, η Γεωργία, η Ρωσία και η Δύση, δεν αναδύθηκε νικητής. (Antonenko, 2008)

3.2. Κύριες μεταναστευτικές τάσεις

Υπάρχουν διάφορες εκτιμήσεις για τον αριθμό των Γεωργιανών μεταναστών, ενώ φαίνεται να υπάρχει έλλειψη αξιόπιστων δεδομένων. Ωστόσο, ο αριθμός των Γεωργιανών μεταναστών είναι αναμφισβήτητα υψηλός. Με βάση ορισμένες εκτιμήσεις, πάνω από το 20% του πληθυσμού της χώρας έχει μεταναστεύσει , όμως το Danish Refugee Council μας κατεύθυνε προς μια πιο συντηρητική εκτίμηση των 350.000 ατόμων (δηλαδή περίπου το 8% του πληθυσμού της χώρας):

«Από το 2007 υλοποιήσαμε 45 έρευνες στην περιοχή, αλλά και μπορούμε να πάρουμε τις πληροφορίες από άλλες έρευνες, από άλλες πηγές, άλλες οργανώσεις. Ναι. Οι αριθμοί είναι πολύ διαφορετικοί, και θα ακούσετε κάτι που είναι ένα εκατομμύριο και διακόσιες χιλιάδες, αλλά δεν νομίζω, και δεν νομίζουμε ότι αυτό είναι σωστό, το τελευταίο, έχουμε συνεργαστεί με ένα κρατικό πανεπιστήμιο, υπάρχει ένα κέντρο για την έρευνα της μετανάστευσης και, επίσης, υπάρχει μια οργάνωση που ονομάζεται Caucasus Research Resources Center, έχουν κάνει έρευνες νοικοκυριών, και, σύμφωνα με ορισμένες ενδείξεις, έτσι αυτό θα μπορούσε να αποδειχθεί απολύτως αξιόπιστο, και επίσης αυτό ήταν με την υποστήριξη του, αν γνωρίζετε, Michel Poulin, του καθηγητή από το Πανεπιστήμιο Leuven, (...) καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι θα πρέπει να είναι περίπου τριακόσιες πενήντα χιλιάδες άνθρωποι έξω από τη χώρα, όχι περισσότεροι.» (Συνέντευξη 16)

Σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία της Γεωργίας σχετικά με τη μετανάστευση, επικράτησε πολύ υψηλή εκροή μεταναστών μεταξύ του 1992 και του 1996. Ακολούθησε μια περίοδος χαμηλότερης σταθερής εκροής, που δεν υπερέβαινε τα 30.000 άτομα ετησίως μέχρι το 2003, ενώ μετά το 2004 παρατηρείται μια αντίθετη τάση. (Badurashvili, 2012β)

Σε γενικές γραμμές, οι περισσότεροι μελετητές διαχωρίζουν τις τάσεις της Γεωργιανής μετανάστευσης σε τρεις περιόδους που λίγο-πολύ συμπίπτουν με τις περιόδους της κοινωνικο-πολιτικής και οικονομικής ανάπτυξης της χώρας που περιγράφηκε παραπάνω . Η έκθεση του CRRC / ISET (2010) διακρίνει τρία κύματα διεθνούς μετανάστευσης, συγκεκριμένα την Κατάρρευση και Σύγκρουση που ξεκινά το 1990 και τελειώνει το 1995, την Οικονομική Πάλη μεταξύ του 1996 και του 2004, και τη Πιθανή Ανάταση από το 2004 και μετά.

Κατά την πρώτη περίοδο, έως το 1994-5, οι μεταναστευτικές εκροές προκαλούνται κυρίως με εθνοτικά κίνητρα και αυτοί που μεταναστεύουν για οικονομικούς λόγους είναι λιγότεροι (Asalania, 2006). Συνεπώς, αυτό το πρώτο κύμα μεταναστών αποτελούνταν κυρίως από πρόσφυγες πολέμου και εθνοτικές μειονότητες που παλιννόστησαν, όπως οι Έλληνες και οι Εβραίοι. Το δεύτερο κύμα, μεταξύ 1996 και 2004, είναι μικρότερο σε μέγεθος και τα κίνητρά του είναι κυρίως οικονομικά. (CRRC/ISET, 2010: 8) Όσον αφορά στη τρέχουσα φάση, που ξεκινά το 2004, παρά τη βελτίωση της οικονομικής και πολιτικής κατάστασης της χώρας, η φτώχεια εξακολουθεί να αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα ώθησης και έτσι τα κίνητρα για μετανάστευση παραμένουν ισχυρά.

Η Ρωσία αποτελούσε το σημαντικότερο προορισμό για τους Γεωργιανούς μετανάστες. Ήταν ελκυστικός προορισμός λόγω της εύκολης πρόσβασης, εξαιτίας της απουσίας καθεστώτος θεωρήσεων εισόδου μέχρι το 2000, καθώς και των ισχυρών ιστορικών και οικονομικών δεσμών μεταξύ των δύο χωρών, της γεωγραφικής και πολιτισμικής εγγύτητας και του γεγονότος ότι η πλειονότητα των Γεωργιανών γνωρίζει τη ρωσική γλώσσα. Ωστόσο, η τάση αυτή άρχισε να αλλάζει μετά την εφαρμογή του καθεστώτος θεωρήσεων εισόδου το 2000 και φυσικά μετά τον πόλεμο και το κλείσιμο των συνόρων το 2008 (Badurashvili & Nadareishvili, 2012α: 5). Επιπλέον, οι Erlich, Vacharadze και Babunashvili (2009: 19-20) υποστηρίζουν πως, σύμφωνα με συνεντεύξεις με μετανάστες που επέστρεψαν στη Γεωργία, τα εχθρικά αισθήματα των Ρώσων προς τους Γεωργιανούς και οι τεταμένες σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών μετά από τα γεγονότα αυτά είχαν αρνητική επίδραση στην καθημερινή ζωή των Γεωργιανών μεταναστών στη Ρωσία.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, η Ευρώπη και η Βόρεια Αμερική έγιναν όλο και πιο δημοφιλείς προορισμοί για τους Γεωργιανούς μετανάστες, ωστόσο, η Ρωσία παρέμεινε η κύρια χώρα προορισμού

(Badurashvili & Nadareishvili, 2012α: 6). Η Ελλάδα, η Γερμανία και οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι ανάμεσα στις κυριότερες χώρες προορισμού των Γεωργιανών. (IOM, 2008 β: 20)

Σύμφωνα με την έκθεση τωνCRRRC/ISET (2010), παρόλο που τα τελευταία χρόνια, η κυβέρνηση της Γεωργίας έχει καταφέρει να ενισχύσει το επιχειρηματικό περιβάλλον της χώρας, χρειάζεται να γίνουν πολλά ακόμη όσον αφορά στη δημιουργία βιώσιμων ευκαιριών απασχόλησης που θα μπορούσαν να μειώσουν την ανάγκη της χώρας για διεθνή μετανάστευση μεγάλης κλίμακας. Με βάση τα στοιχεία αυτά, οι σημαντικότεροι παράγοντες ώθησης, δηλαδή η ανάγκη για απασχόληση και υψηλότερες αμοιβές, εξακολουθούν να υφίστανται (CRRRC / ISET, 2010: 3).

Την ίδια άποψη εξέφρασε και το Danish Refugee Council, τονίζοντας ότι τα κίνητρα για μετανάστευση δεν είναι τόσο συνδεδεμένα με την ανεργία όσο με την αναντιστοιχία μεταξύ των μισθών και κόστους ζωής που οδηγεί στη φτώχεια. Η απάντηση του οργανισμού σχετικά με το εάν η Γεωργία διανεύει μια περίοδο σταθερότητας και επιστροφής όσον αφορά στη μετανάστευση, υπήρξε αυστηρά αρνητική:

«Όχι, όχι, όχι, καμία σταθερότητα, καμία επιστροφή, καθόλου (...) γιατί αν εξετάσουμε τη δομή της μετανάστευσης και το λόγο για τον οποίο μεταναστεύουν, οι περισσότεροι οργανισμοί θα έλεγαν «λόγω της ανεργίας», αυτό δεν είναι αλήθεια. Επειδή δεν έχουμε το πρόβλημα της ανεργίας εδώ, έχουμε μάλλον το πρόβλημα της φτώχειας. Αυτό σημαίνει ότι τα ημερομίσθια ή οι μισθοί που παράγονται από την εργασία δεν επαρκούν για το κόστος ζωής σε αυτή τη χώρα.»(Συνέντευξη 16)

Σύμφωνα με την ίδια οργάνωση, υπάρχουν κάποια πρώτα σημάδια που δείχνουν μια μετατόπιση της μετανάστευσης προς Ασιατικές χώρες. Η Ρωσία και η Ουκρανία παραμένουν οι κύριες χώρες προορισμού, αλλά φαίνεται να αναπτύσσονται ροές προς τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, το Κατάρ και την Αραβική Χερσόνησο (Συνέντευξη 16).

3.3. Ζητήματα φύλου

Η Γεωργιανή μετανάστευση κατά τη διάρκεια της σοβιετικής περιόδου αποτελείτο κυρίως από άνδρες που μετανάστευαν στη Ρωσία και την Ουκρανία, προκειμένου να απασχοληθούν σε εποχιακές ή κατασκευαστικές εργασίες. Αυτό με τη σειρά του οδήγησε σε ενισχυμένα πρότυπα φύλων, εναποθέτοντας στους άνδρες τις ευθύνες για την κάλυψη των οικονομικών αναγκών της οικογένειας, και στις γυναίκες τις ευθύνες για την κάλυψη των αναγκών του σπιτιού. Η στροφή σε μεταναστευτικούς προορισμούς με υψηλότερη ζήτηση για γυναικείο εργατικό δυναμικό, όπως η Ευρώπη, η Τουρκία και το Ισραήλ, σηματοδότησε μια σημαντική αλλαγή σε σχέση με το φύλο και τη Γεωργιανή μετανάστευση (Hofmann&Buckley, 2008). Ο αριθμός των Γεωργιανών μεταναστριών στην Ελλάδα, την Ιταλία και τη Γερμανία είναι σημαντικά υψηλότερος από αυτός των ανδρών. Το αντίθετο ισχύει για την Ιρλανδία, τη Ρωσία και τη Γαλλία (IOM 2003, ETF, 2011, Zurabishvili & Zurabishvili, 2010).

Σύμφωνα με τον Curro (2012), η Γεωργιανή κοινωνία είναι βαθιά εμποτισμένη με χαρακτηριστικά που θεωρούνται θεμελιώδη στοιχεία της εθνικής της παράδοσης. Τα ευρύτερα χαρακτηριστικά και στερεότυπα της Γεωργιανής κοινωνίας συνδέονται με το λεγόμενο «μεσογειακό σύστημα αξιών», το οποίο περιλαμβάνει «τις στενές συναισθηματικές σχέσεις στο πλαίσιο διευρυμένων οικογενειών, τη σημασία της συγγένειας, την αλληλεξάρτηση γονέα-παιδιού, και κάποια μετριοπάθεια στις σεξουαλικές σχέσεις» (Curro, 2012). Σημαντικές, για την κουλτούρα αυτή, είναι οι «άτυπες» σχέσεις μεταξύ των ατόμων και κυρίως μεταξύ φίλων και συγγενών και η προσκόλληση σε συγκεκριμένους ρόλους και κανόνες. Με άλλα λόγια, οι Γεωργιανοί συμμορφώνονται με τις κοινωνικές νόρμες που είναι ριζωμένες σε μακράιωνες παραδόσεις και πρακτικές, συμπεριλαμβανομένων των ρόλων των φύλων και των δικαιωμάτων, των καθηκόντων και των ευθυνών που συνεπάγονται (Curro, 2012).

Η Γεωργιανή κοινωνία υπήρξε και παραμένει παραδοσιακή και η διαδικασία της μετανάστευσης δεν φαίνεται να έχει επηρεάσει σημαντικά τους ρόλους των φύλων. Ωστόσο, υπάρχουν στοιχεία που δείχνουν πως οι γυναίκες που επιστρέφουν έχουν 9% περισσότερες πιθανότητες να ασχοληθούν με παραδοσιακά ανδρικά καθήκοντα σε σχέση με το μέσο όρο των Γεωργιανών γυναικών. Ωστόσο, το αντίθετο ισχύει για τους άνδρες

που επιστρέφουν, οι οποίοι μάλιστα είναι λιγότερο πιθανό να εμπλακούν με γυναικείες ασχολίες. Η πλειοψηφία των γυναικών θεωρεί πως υπάρχει ανάγκη για περαιτέρω προσπάθειες προκειμένου να διασφαλιστεί η ισότητα των φύλων στη Γεωργία αλλά και σε αυτό τον τομέα οι Γεωργιανές μετανάστριες που επέστρεψαν στη χώρα φαίνεται να πρωτοστατούν έναντι των συμπατριωτισσών τους που δεν είχαν κάποια μεταναστευτική εμπειρία⁶. Τα παραπάνω ευρήματα υποδηλώνουν μια πιθανή επίδραση της μετανάστευσης στις απόψεις και τις αξίες που αφορούν την ισότητα και τους ρόλους των φύλων (CRRC / ISET, 2010: 3).

Οι Hofmann και Buckley (2012) εξέτασαν τους τρόπους που χρησιμοποιούν οι Γεωργιανές μετανάστριες προκειμένου να συμβιβάσουν την προσωρινή οικονομική μετανάστευση με τα πολιτιστικά πρότυπα σύμφωνα με τα οποία οι «σωστές» γυναίκες πρέπει να βρίσκονται στα σπίτια και τις οικογένειές τους. Οι δύο κύριες στρατηγικές χρησιμοποιούν οι μετανάστριες είναι να παρουσιάζουν τη μετανάστευση ως μια αναγκαιότητα και όχι επιλογή και να τονίζουν το μοναδικό και έκτακτο χαρακτήρα της δικής τους μεταναστευτικής εμπειρίας. Οι συγγραφείς τονίζουν ότι παρόλο που η μετανάστευση θεωρείται συνήθως μια εμπειρία ενδυνάμωσης για τις γυναίκες, η χρήση αυτών των στρατηγικών που επιτρέπουν στις μετανάστριες εντάζουν τις μεταναστευτικές τους εμπειρίες στο πλαίσιο των παραδοσιακών προτύπων των φύλων δεν αμφισβητεί τους κανόνες αυτούς και θα μπορούσε να έχει ακόμη και το αντίθετο αποτέλεσμα .

Η Lundkvist-Houndoumadi (2010) υπογραμμίζει ότι οι Γεωργιανές μετανάστριες παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των ρόλων των δύο φύλων στη χώρα. Αυτό δεν συμβαίνει μέσω των αφηγήσεων της μετανάστευσης, δεδομένου ότι τείνουν να παρουσιάσουν την εμπειρία τους με τρόπο που να ταιριάζει με τα παραδοσιακά πρότυπα των φύλων. Συμβαίνει όμως στο επίπεδο της καθημερινής ζωής, με τη μεταβολή της κατανομής των αρμοδιοτήτων και των ρόλων εντός των οικογενειών τους.

3.4. Μετανάστευση και ανάπτυξη

Τα εμβάσματα αποτελούν ένα σημαντικό μέρος της οικονομίας της Γεωργίας. Μάλιστα, με βάση τα στοιχεία της Εθνικής Τράπεζας της Γεωργίας, το 2009 και το 2010 υπερέβησαν την Άμεση Ξένη Επένδυση στη χώρα (βλ. Πίνακα 3.4). Σύμφωνα με τους Gerber και Torosyan (2011) υπάρχουν δύο κύριες σχολές σκέψης όσον αφορά στα εμβάσματα. Η πρώτη τα συνδέει με την επίμονη εξάρτηση, την αυξανόμενη ανισότητα και την εμφανή και αλόγιστη κατανάλωση, καθώς και άλλες αρνητικές επιπτώσεις. Η δεύτερη τα προσεγγίζει ως πιθανή πηγή παραγωγικών επενδύσεων κεφαλαίου, ασφάλειας έναντι της αβεβαιότητας στις τοπικές αγορές εργασίας, και μέσο για την άμβλυνση της φτώχειας, την που προωθεί θετικές επιδράσεις και εισροή ξένου νομίσματος. Οι συγγραφείς επισημαίνουν ότι οι εμπειρικές μελέτες σχετικά με τον αντίκτυπο των εμβασμάτων στη Γεωργιανή κοινωνία, αλλά και σε κρατικό επίπεδο, φαίνεται να καταλήγουν σε ανάμεικτα συμπεράσματα. Οι λίγες μελέτες που επικεντρώνονται στις επιπτώσεις των εμβασμάτων στα νοικοκυριά που είναι αποδέχτες, παρουσιάζουν μια βελτίωση ως προς την οικονομική τους ευημερία χωρίς τις αρνητικές συνέπειες που περιγράφονται στη βιβλιογραφία. Οι συγγραφείς τόνισαν επίσης - μία ως πρόσφατα παραμελημένη και δυνητικά σημαντική πτυχή των εμβασμάτων- την ενίσχυση της δημιουργίας κοινωνικού κεφαλαίου μέσω της αύξησης των χρηματικών ποσών που δίνουν τα νοικοκυριά ως δώρα σε άλλα νοικοκυριά. (Gerber & Torosyan, 2011)

⁶Το 86% των γυναικών με μεταναστευτική εμπειρία συμφωνούν πως υπάρχει πράγματι τέτοια ανάγκη, έναντι του 72% των γυναικών που δεν είχαν την αντίστοιχη εμπειρία.

Πίνακας II: Εμβάσματα που στάλθηκαν στη Γεωργία σε εκατομμύρια Δολάρια (2004-2011)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011 ⁷
Ελλάδα	7.8	15.5	16.9	26.0	47.2	60.4	60.7	17.4
Σύνολο	259.1	403.1	553.2	866.9	1,001.1	840.8	939.6	227.4
Συνολική άμεση ξένη επένδυση	499.1	449.8	1,190.4	2,014.8	1.564.0	658.4	531.1	-

Πηγή: Εθνική Τράπεζα της Γεωργίας (<http://www.nbg.ge/>)⁸

Η ΕΕ και η Γεωργία διατηρούν σχέσεις εδώ και πολλά χρόνια. Το 1999, τέθηκε σε ισχύ το Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης και Συνεργασίας (PCA) μεταξύ ΕΕ και Γεωργίας, ενώ το 2006 εγκρίθηκε ένα σχέδιο δράσης για την περαιτέρω προώθηση της οικονομικής σύγκλησης της Γεωργίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση (European Commission, 2008). Η μετανάστευση έχει γίνει μέρος της Γεωργιανής πολιτικής, κυρίως στο πλαίσιο των σχέσεων της χώρας με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, η Γεωργία χρονοτριβούσε ως τα τέλη του 2009 και συμμορφώθηκε επιλεκτικά με τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας που σχετίζονται με τη μετανάστευση. Επιπλέον, η χώρα δεν κατέβαλε προσπάθεια ώστε να δημιουργήσει ένα πυκνό πλέγμα διμερών συμφωνιών με την ΕΕ ή κράτη της Σένγκεν (Ademmer, 2011). Στις αρχές του 2011, υπογράφηκε μια συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Γεωργίας για την επανεισδοχή ατόμων που διαμένουν σε κράτη μέλη της ΕΕ χωρίς τα απαραίτητα νομιμοποιητικά έγγραφα⁹. Αυτή τη στιγμή αρκετοί φορείς εμπλέκονται στη διαχείριση των διαφόρων πτυχών της μετανάστευσης και της αποδημίας από και προς τη Γεωργία. Σύμφωνα με το Γραφείο του Υπουργού Επικρατείας για θέματα διασποράς:

«Προσπαθούμε να προετοιμάσουμε μία χώρα, όχι μόνο το Υπουργείο μας, αυτό είναι το θέλημα του κράτους. Αυτό που προσπαθούμε με την συνεργασία άλλων υπουργείων, όπως είναι, υπάρχει υπουργείο μετανάστευσης¹⁰, υπάρχει ένα ξεχωριστό υπουργείο, με το υπουργείο του εξωτερικού, και εσωτερικών, έχουμε μια συνεργασία να προσπαθήσουμε, και βέβαια με τη βοήθεια IOM, Danish Refugee Council, την Ευρωπαϊκή Ένωση, προσπαθούμε ας πούμε να τους προσφέρουμε πράγματα ώστε να (τους) φέρουμε πίσω.» (Συνέντευξη 14)

Σε γενικές γραμμές, μια σειρά από κρατικούς φορείς και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και διεθνείς οργανισμούς, όπως ο ΔΟΜ και το Danish Refugee Council, έχουν εμπλακεί σε δραστηριότητες που αφορούν την παλιννόστηση και την επανένταξη των επαναπατριζόμενων. Για παράδειγμα, το Danish Refugee Council έχει δραστηριοποιηθεί στον τομέα της επανένταξης από το 2007, βοηθώντας στην ανάπτυξη των δυνατοτήτων των κυβερνητικών οργανώσεων και στη δημιουργία των κατάλληλων συστημάτων και ταυτόχρονα παρέχοντας άμεση βοήθεια σε μετανάστες που επιστρέφουν (Συνέντευξη 16). Το κράτος, μέσω του Υπουργείου Εσωτερικά Εκτοπισμένων Ατόμων από τις Κατεχόμενες Περιοχές, Προσφύγων, και Στέγασης, παρέχει στους επαναπατριζόμενους επιχορηγήσεις για μικρές επιχειρήσεις της τάξεως των 3.000 δολαρίων περίπου, κατόπιν της ολοκλήρωσης ενός σχετικού σεμιναρίου και της σύνταξης ενός επιχειρηματικού σχεδίου (Συνέντευξη 14). Η Στοχευμένη Πρωτοβουλία (*Targeted Initiative*) για τη Γεωργία προσφέρει στους παλιννοστούντες γενικές συμβουλές, βοήθεια στην αναζήτηση εργασίας μέσω κέντρων συμβουλευτικής και εύρεσης εργασίας, πρόσθετη εκπαίδευση μέσω προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης ή μαθητείας, περιορισμένη ιατρική βοήθεια όταν κρίνεται αναγκαία για την περαιτέρω επανένταξη, προσωρινή στέγαση και βοήθεια για τη δημιουργία μικρών επιχειρήσεων (Συνέντευξη 17).

⁷ First trimester (January-March 2011)

⁸ Τα στοιχεία συγκεντρώθηκαν από την Αποστολή του ΔΟΜ στη Γεωργία

⁹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:052:0047:0065:EN:PDF>

¹⁰ Αναφέρεται στο Υπουργείο Εσωτερικά Εκτοπισμένων Ατόμων από τις Κατεχόμενες Περιοχές, Προσφύγων, και Στέγασης.

Μεταξύ των άλλων δραστηριοτήτων της, η Αποστολή του ΔΟΜ στη Γεωργία διατηρούσε Κέντρα Υποστήριξης Μεταναστών τα οποία υποδέχονταν άτομα που ήθελαν να ζητήσουν πληροφορίες σχετικά με τη μετανάστευση στο εξωτερικό. Σήμερα, τα Κέντρα Υποστήριξης Μεταναστών λειτουργούν υπό την αιγίδα του Υπουργείου Εσωτερικά Εκτοπισμένων Ατόμων από τις Κατεχόμενες Περιοχές, Προσφύγων, και Στέγασης και ο ΔΟΜ συμμετέχει μόνο υποστηρικτικά στη δραστηριότητα αυτή. Η Ελλάδα υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους προορισμούς για τους εν δυνάμει μετανάστες που επισκέπτονταν αυτές τις εγκαταστάσεις, με ερωτήσεις σχετικά με την πραγματικότητα εκεί ή άλλες πρακτικές πληροφορίες (Συνέντευξη 13). Με βάση τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από το ΔΟΜ, μεταξύ Ιουλίου 2006 και Ιουνίου 2008 πάνω από 2.000 δυνητικοί οικονομικοί μετανάστες επισκέφθηκαν τα Κέντρα Υποστήριξης Μεταναστών του ΔΟΜ, και περίπου 300 (14%) από αυτούς ενδιαφέρονταν να μεταναστεύουν στην Ελλάδα. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός πως οι μόνοι προορισμοί για τους οποίους εκφράστηκε μεγαλύτερο ενδιαφέρον ήταν οι Ηνωμένες Πολιτείες (20%) και η 'οποιαδήποτε χώρα' (20%) (IOM, 2008).

Ο ΔΟΜ δεν διεξάγει πλήρες πρόγραμμα Εθελοντικής Επιστροφής του ΔΟΜ στη Γεωργία. Ο οργανισμός εμπλέκεται μόνο σε ειδικές περιπτώσεις ατόμων με συγκεκριμένες ανάγκες, μάλιστα υπήρξαν μόλις 3 τέτοιες περιπτώσεις τα τελευταία 2,5-3 χρόνια¹¹ (Συνέντευξη 13). Με βάση τα στοιχεία που μας παρείχε ο ΔΟΜ, συνολικά 31 Γεωργιανοί έχουν υποβάλει αίτηση για να επιστρέψουν από την Ελλάδα στη Γεωργία στο πλαίσιο του προγράμματος Εθελοντικής Επιστροφής του ΔΟΜ μεταξύ 2009 και 2012 και 22 έχουν συμμετάσχει στο πρόγραμμα.

Πρόσφατα συζητήθηκε η επικείμενη έναρξη ενός, μεγαλύτερης κλίμακας, κρατικά χρηματοδοτούμενου προγράμματος για την προώθηση της επιστροφής των Γεωργιανών μεταναστών και την επανένταξή τους στην αγορά εργασίας της Γεωργίας (Συνεντεύξεις 1, 2 και 4). Ορισμένοι, όμως, όπως το Danish Refugee Council, είναι πιο επιφυλακτικοί απέναντι στην επιτυχία μιας τέτοιας προσπάθειας:

«Είναι προς το συμφέρον του Γεωργιανού κράτους να αφήσει αυτούς τους ανθρώπους εκεί που βρίσκονται αυτή τη στιγμή, λόγω πολλών παραγόντων. Η ετήσια αξία των εμβασμάτων ξεπερνά το ένα δισεκατομμύριο, 8% του ΑΕΠ. Τα εμβάσματα πολύ περισσότερα από τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Πολλές οικογένειες εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από αυτά τα εμβάσματα και δεν νομίζω ότι είναι προς το συμφέρον της Γεωργιανής κυβέρνησης να μετακινήσει αυτούς τους ανθρώπους και να αναλάβει το βάρος, αυτό δεν είναι πραγματικό συμφέρον. Αλλά, ωστόσο, υπάρχει το πολιτικό συμφέρον του να φτάσει πιο κοντά στην Ευρώπη.» (Συνέντευξη 16)

4. Η Ελλάδα ως χώρα προορισμού για τους Γεωργιανούς μετανάστες

Στην ενότητα αυτή παρουσιάσω τις τάσεις της Γεωργιανής μετανάστευσης προς την Ελλάδα. Επιπλέον και θα προσπαθήσω να διερευνήσω τι καθιστά την Ελλάδα ελκυστικό προορισμό για τους Γεωργιανούς μετανάστες.

Με βάση μια μελέτη του ΚΕΘΙ (2007) σχετικά με τη γυναικεία μετανάστευση στην Ελλάδα, η πλειοψηφία των γυναικών από τη Γεωργία στην ερώτηση σχετικά με τους λόγους που τις οδήγησαν στην απόφαση να μεταναστεύσουν απάντησε πως οι λόγοι ήταν οικονομικοί, δηλαδή οι χαμηλοί μισθοί (54,3%), οι δυσκολίες στην εξεύρεση εργασίας (45,7%), η φτώχεια (34,3%) και η ανάγκη για παροχή οικονομικής βοήθειας προς τις οικογένειές τους (28,6%). Υπήρχε, όμως, ένα σημαντικό ποσοστό γυναικών που δήλωσαν ότι μετανάστευσαν για λόγους ασφαλείας (25,7%), καθώς και προσωπικούς ή οικογενειακούς λόγους (25,7%).

Σύμφωνα με έκθεση των *People's Harmonious Development Society* και *TASO Foundation* (2010) η Ελλάδα έγινε προσφιλή προορισμός για τους Γεωργιανούς μετανάστες για αρκετούς λόγους. Συγκεκριμένα, λόγω της ζήτησης για εργατικό δυναμικό στην αγορά εργασίας της αλλά και του κόστους μετανάστευσης, των αναπτυσσόμενων μεταφορικών υποδομών μεταξύ των δύο χωρών, των πολιτισμικών και των σωματικών ομοιοτήτων και της παρουσίας ενός αναπτυσσόμενου κοινωνικού δικτύου.

¹¹ Δύο από τις περιπτώσεις αυτές αφορούσαν άτομα με ψυχολογικά προβλήματα ενώ η τρίτη ήταν η περίπτωση μιας γυναίκας που ισχυριζόταν πως το παιδί της απήχθη στη Ελλάδα.

Οικονομικά, η χώρα αποτελεί πόλο έλξης, αφενός λόγω του ότι η μετανάστευση προς την Ελλάδα κοστίζει πολύ λιγότερο σε σχέση με τη μετανάστευση σε άλλους προορισμούς και αφετέρου επειδή προσφέρει θέσεις εργασίας σε εσωτερικές οικιακές εργάτριες. Αυτό επιτρέπει στις μετανάστριες από τη Γεωργία να ελαχιστοποιήσουν τις δαπάνες τους, εξασφαλίζοντας έτσι περισσότερα χρήματα για τις οικογένειές τους πίσω στη Γεωργία. Επιπλέον, η γεωγραφική εγγύτητα, σε σύγκριση με τη Βόρεια Ευρώπη και την Αμερική, καθώς και το γεγονός ότι μεταφορικές υποδομές μεταξύ των δύο χωρών έχει βελτιωθεί μέσα από την ανάπτυξη επιχειρήσεων, όπως ταξιδιωτικά γραφεία και οι εταιρείες λεωφορείων, διευκολύνουν τη μετανάστευση στη χώρα (People's Harmonious Development Society & the TASO Foundation, 2010: 13 & 33).

Οι πολιτιστικές, θρησκευτικές και φυσικές ομοιότητες ανάμεσα σε Έλληνες και Γεωργιανούς, καθώς και η μακρόχρονη παρουσία Ελλήνων ομογενών στη Γεωργία αναφέρονται συχνά στις συνεντεύξεις με άτομα που εμπλέκονται σε Γεωργιανούς συλλόγους στην Ελλάδα, ως οι κυριότεροι παράγοντες που προσελκύουν Γεωργιανούς μετανάστες στη χώρα. Σύμφωνα με τον εκπρόσωπο του Πολιτιστικού Κέντρου Καύκασος:

«Επειδή [η Ελλάδα] είναι ορθόδοξη, είμαστε ομόθρησκοι, είναι κοντά στη νοοτροπία, επειδή είμαστε Νότια χώρα κι εμείς, μετά έχουν έρθει προηγούμενοι συγγενείς ή φίλοι Έλληνες της Γεωργίας. (...) Οι Έλληνες πάντα ήταν ευπρόσδεκτοι στη Γεωργία και ακόμα και η λέξη Berdzeni (ბერძენი), σημαίνει, είναι μία φιλοφροσύνη ας πούμε, λέγεται Berdzeni (ბერძენი), σημαίνει έξυπνος, σοφός, πετυχημένος. Δείχνει πολύ παλιά επικοινωνία και δεν διαφέρει και ως εθνικότητα.» (Συνέντευξη 2)

Όπως είναι φανερό από το παραπάνω απόσπασμα, η παρουσία αναπτυσσόμενων κοινωνικών δικτύων που ξεκίνησαν από τους επαναπατρισθέντες ομογενείς από τη Γεωργία στις αρχές και τα μέσα της δεκαετίας του 1990 θεωρείται αυτονόητη. Επίσης, συμφωνεί με τα ευρήματα συνεντεύξεων που διεξήγαγε η 'Στοχευμένη Πρωτοβουλία' (Targeted Initiative) της Ε.Ε. για τη Γεωργία με τους δικαιούχους του προγράμματος επανένταξης μεταναστών που επέστρεψαν από την Ελλάδα:

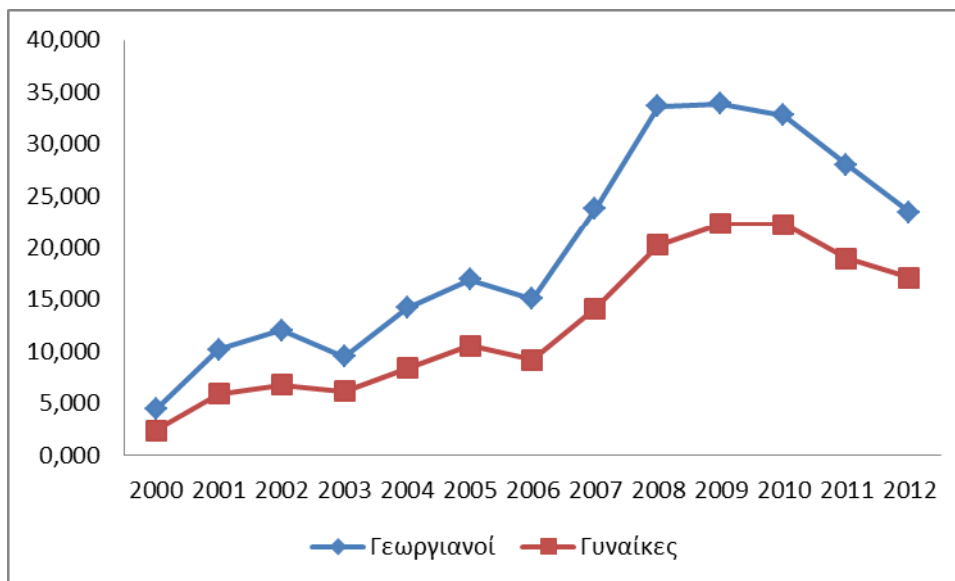
«Σύμφωνα με τις προσωπικές συνεντεύξεις με τους δικαιούχους μας, οι περισσότεροι από όσους έχουν επιστρέψει ακολούθησαν το παράδειγμα φίλων τους ή μελών της οικογένειάς τους. Υπάρχουν πολλές περιπτώσεις που ολόκληρη η οικογένεια έχει μεταναστεύσει, υπάρχουν επίσης περιπτώσεις οικογενειακής επανένωσης, μετά από αρκετά χρόνια χωρισμού.» (Συνέντευξη 17)

Σύμφωνα με το Γεωργιανό Προξενείο της Αθήνας, παρόλο που μόλις 12.000 άτομα είναι εγγεγραμμένα στους καταλόγους των Προξενείων¹², η εγγραφή στους οποίους φυσικά δεν είναι σε καμία περίπτωση υποχρεωτική, περίπου 150.000 Γεωργιανοί πολίτες διαμένουν στην Ελλάδα, και στην πλειοψηφία τους ήρθαν στην Ελλάδα από τις αρχές έως τα μέσα της δεκαετίας του 1990. Η εκτίμηση αυτή βασίζεται σε μια συλλογή των εκτιμήσεων των Γεωργιανών κοινοτήτων σε όλη την Ελλάδα (Συνέντευξη 1). Ωστόσο, αν θεωρήσουμε πως οι εκτιμήσεις, με βάση μια μελέτη σε νοικοκυριά, την οποία επικαλείται το Danish Refugee Council, σύμφωνα με την οποία περίπου το 15% του συνόλου των Γεωργιανών που ζουν στο εξωτερικό διαμένουν στην Ελλάδα, βρίσκονται πιο κοντά στην πραγματικότητα, ο αριθμός τους πλησιάζει τα 55.000 άτομα. (Συνέντευξη 16)

¹²Φαίνεται να υπάρχει κάποια δυσπιστία μεταξύ των Γεωργιανών πολιτών που διαμένουν παράτυπα στο εξωτερικό σε σχέση με τη χρήση αυτών των πληροφοριών, με αποτέλεσμα οι περισσότεροι από αυτούς να είναι απρόθυμοι να εγγραφούν φοβούμενοι το ενδεχόμενο οι προξενικές αρχές να μοιράζονται τις πληροφορίες τους με τις αρχές της χώρας υποδοχής. (Συνέντευξη 13)

Διάγραμμα 1: Ο Γεωργιανός Πληθυσμός στην Ελλάδα 2000-2012

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 4^ο Τρίμηνο του 2012, Ελληνική Στατιστική Αρχή (Ελ. Στατ.)

Σύμφωνα με μελέτη των People's Harmonious Development Society και TASO Foundation (2010: 11) οι Γεωργιανοί μετανάστες στην Ελλάδα προέρχονται κυρίως από τις περιοχές Kakheti, Imereti και Tsalka.

Όσον αφορά τις μεταναστευτικές εισροές από τη Γεωργία, σύμφωνα με τους περισσότερους συνεντευξιαζόμενους ο μεγαλύτερος όγκος εισήλθε στη χώρα από τις αρχές έως τα μέσα της δεκαετίας του 1990:

«Από την αρχή ήταν πολύ μεγάλη, από μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ενώσεως, από '93, '94, και μετά υπήρξε κατά καιρούς αλλά τώρα δεν ξέρω, δεν μπορώ να πω με σιγουριά, κανένας δεν ξέρει τα στοιχεία, ούτε καν ξέρουμε πόσοι Γεωργιανοί.» (Συνέντευξη 2)

Επί του παρόντος, σύμφωνα με το Γεωργιανό Προξενείο, ο αριθμός των ατόμων που επιστρέφουν στη Γεωργία υπερβαίνει τον αριθμό αυτών που μεταναστεύουν προς την Ελλάδα, «ο αριθμός των ανθρώπων που είναι πρόθυμοι να επιστρέψουν στη Γεωργία αυξάνεται, δεν είναι ένας μεγάλος αριθμός, αλλά βλέπουμε τη διαδικασία (...) ένας από τους λόγους μπορεί να είναι η κρίση στην Ελλάδα και οι λιγότερες πιθανότητες να βρουν εργασία». (Συνέντευξη 1)

Η ίδια άποψη εκφράζεται και από την Ένωση Γεωργιανών Γυναικών Ελλάδος αλλά και το Πολιτιστικό Κέντρο Καύκασος:

«Εντάξει, δεν έρχονται τώρα εδώ (...) Πιο πολλοί φεύγουν από έρχονται. Στη Γεωργία τώρα, σαν χώρα, πιο καλή κατάσταση ισχύει απ' ότι Ελλάδα» (Συνέντευξη 4)

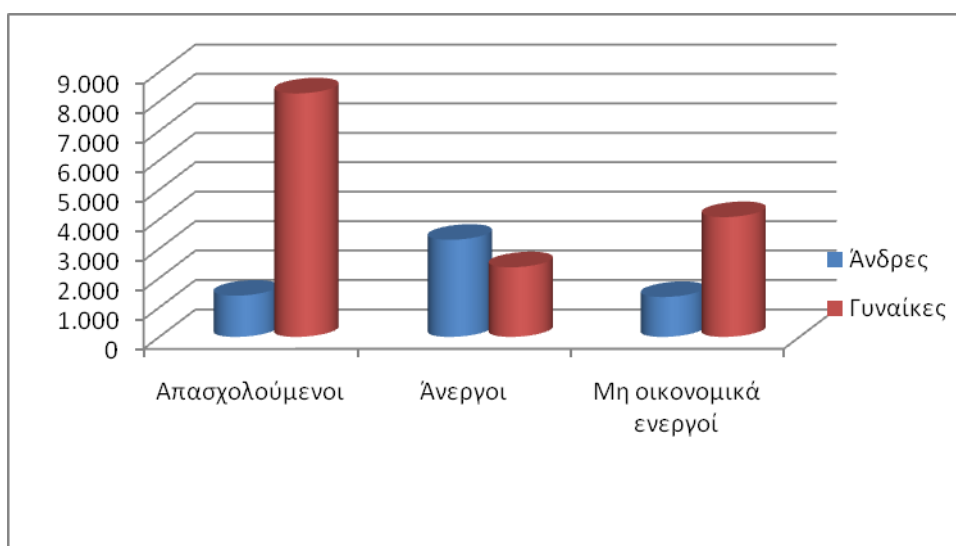
«Έχουν λιγοστέψει, και πολλοί επιστρέφουν πίσω, επειδή, λόγω κρίσεως...» (Συνέντευξη 2)

5. Το προφίλ των Γεωργιανών μεταναστών στην Ελλάδα και η θέση τους στην αγορά εργασίας

Με βάση τα στοιχεία της απογραφής του 2001, που διεξήχθη από την Ελληνική Στατιστική Αρχή, τη χρονιά εκείνη κατοικούσαν στην Ελλάδα σχεδόν 30.000 Γεωργιανοί πολίτες. Ο κύριος όγκος τους ήταν συγκεντρωμένος στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (62%) και πάνω από το 70% κατοικούσε στην ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας, γεγονός που πιθανότατα συνδέεται με την μεγάλη συγκέντρωση επαναπατρισθέντων ομογενών από τη Γεωργία στην ίδια περιοχή. Υπήρξε, επίσης, σημαντική συγκέντρωση Γεωργιανών πολιτών στην Αττική (14%) και στην Κρήτη (8%) (Νικόλοβα & Μαρούφωφ, 2010: 341).

Σύμφωνα με τις Νικόλοβα και Μαρούφωφ (2010: 342), πιο πρόσφατα στοιχεία, συγκεκριμένα τα στοιχεία των αδειών παραμονής εν ισχύ τον Οκτώβριο του 2007, δείχνουν μια αλλαγή σε αυτό το μοτίβο. Το ποσοστό των Γεωργιανών κατόχων άδειας παραμονής που κατοικούσαν στην Αττική ήταν 39%, στην Κεντρική Μακεδονία 36% και στην Κρήτη 8%. Βάσει ποιοτικών στοιχείων, οι συγγραφείς κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι αυτή η αλλαγή έχει λάβει χώρα λόγω της σημαντικής εισροής Γεωργιανών μεταναστών στο ενδιάμεσο διάστημα, καθώς και της μετεγκατάστασης Γεωργιανών πολιτών που ήδη διέμεναν στη χώρα από μικρότερες επαρχιακές πόλεις της Ελλάδας στην Αθήνα, όπου είχαν περισσότερες πιθανότητες να βρουν εργασία.

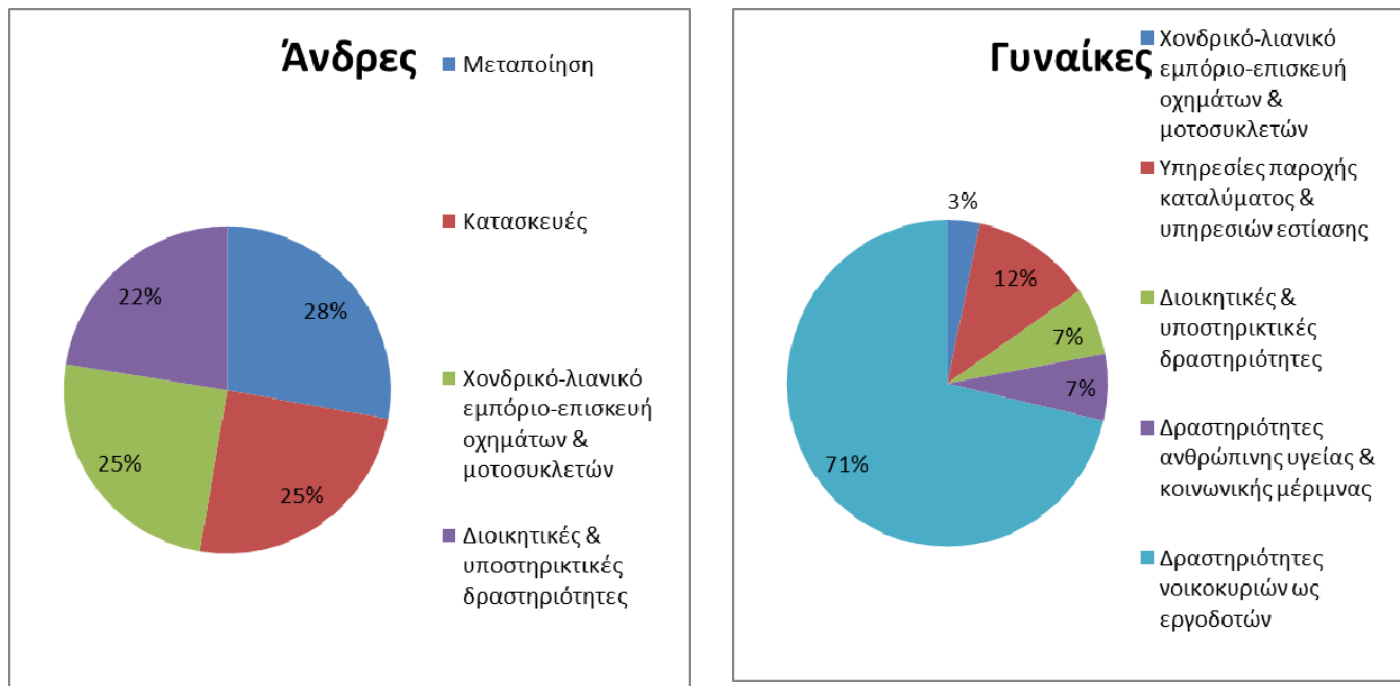
Διάγραμμα 2: Γεωργιανοί πολίτες (άνω των 15 ετών) ανά κατάσταση απασχόλησης και φύλο, 2012

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 4^ο Τρίμηνο του 2012, Ελληνική Στατιστική Αρχή (Ελ. Στατ.)

Όπως περιγράφεται παραπάνω, με βάση τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού, το φύλο παίζει σημαντικό ρόλο στη Γεωργιανή μετανάστευση στην Ελλάδα. Το 4ο τρίμηνο του 2012, το 73% των 23.500 Γεωργιανών πολιτών που κατοικούσαν στη χώρα ήταν γυναίκες (βλ. Διάγραμμα 1). Το χάσμα μεταξύ των δύο φύλων φαίνεται να έχει ενταθεί τα τελευταία χρόνια, γεγονός που πιθανότατα συνδέεται με τη θέση των Γεωργιανών στην αγορά εργασίας, αφού οι τομείς στους οποίους εργάζονταν συνήθως οι Γεωργιανοί άνδρες, όπως η μεταποίηση και οι κατασκευές, επηρεάστηκαν περισσότερο από την οικονομική κρίση σε σχέση με τον οικιακό τομέα στον οποίο απασχολείται η πλειονότητα των Γεωργιανών γυναικών. Αυτό έχει οδηγήσει σε ένα εξαιρετικά υψηλό ποσοστό ανεργίας της τάξεως του 70% για τους Γεωργιανούς άνδρες, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τις γυναίκες είναι σημαντικά χαμηλότερο, συγκεκριμένα 22% (βλ. Διαγράμματα 2 και 3).

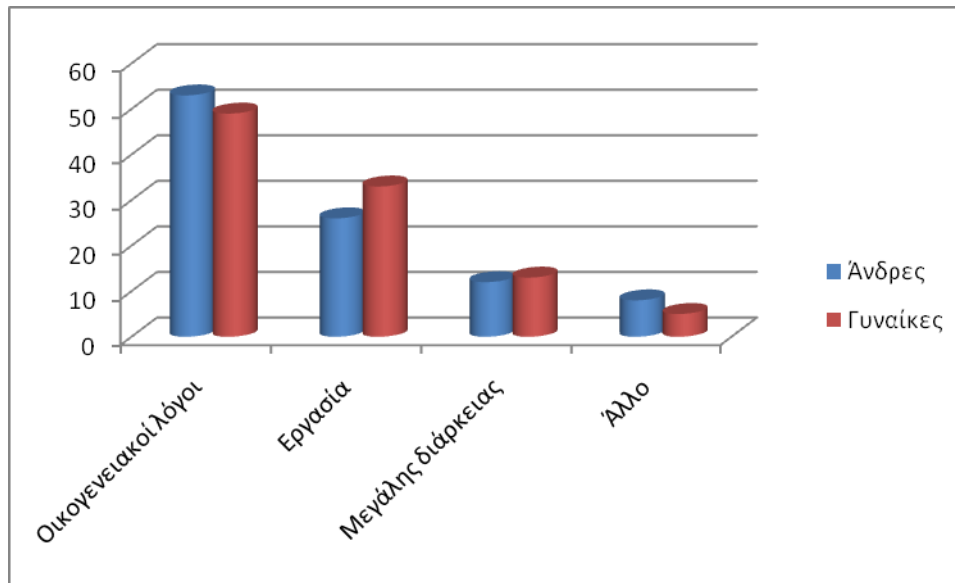
Διάγραμμα 3: Απασχολούμενοι Γεωργιανοί πολίτες (άνω των 15 ετών) ανά τομέα απασχόλησης και φύλο, 2012

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 4^ο Τρίμηνο του 2012, Ελληνική Στατιστική Αρχή (Ελ. Στατ.)

Η «ανισορροπία» ως προς το φύλο, του Γεωργιανού πληθυσμού που κατοικεί στην Ελλάδα, επαληθεύεται και από τα στοιχεία των αδειών παραμονής σύμφωνα με τα οποία, τον Ιούλιο του 2012, το 70% των 13.000 Γεωργιανών κατόχων αδειών άδειας ήταν γυναίκες (Βλ. Διάγραμμα 5.3). Επισημαίνεται ότι τα στοιχεία των κατόχων αδειών παραμονής αναφέρονται μόνο σε ένα σχετικά μικρό τμήμα του Γεωργιανού πληθυσμού, αφού η πλειοψηφία παραμένει στη χώρα χωρίς τα απαραίτητα έγγραφα. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία των περισσότερων από 7.000 Γεωργιανών που κατείχαν άδειες παραμονής για οικογενειακούς λόγους το Δεκέμβριο του 2012 είναι μέλη οικογένειας Ελλήνων ή πολιτών της ΕΕ και μόνο περίπου 850 από αυτούς είναι μέλη οικογένειας υπηκόων τρίτων χωρών.

Διάγραμμα 4: Γεωργιανοί κάτοχοι αδειών παραμονής ανά φύλο και σκοπό σε ποσοστά (Ιούλιος 2012)

Πηγή: Υπουργείο Εσωτερικών

Το γεγονός ότι πιθανότατα η πλειοψηφία των Γεωργιανών πολιτών που διαμένουν στην Ελλάδα είναι χωρίς χαριά έχει αντίκτυπο στην κατάσταση της απασχόλησης τους, καθώς τους κάνει πιο ευάλωτους. Αυτό ενισχύεται στην περίπτωση της οικιακής εργασίας, η οποία είναι λόγω της φύσης του επαγγέλματος, πολύ πιο δύσκολο να ρυθμιστεί. Όπως περιγράφεται από τους εκπροσώπους του Γεωργιανού Προξενείου της Αθήνας (Συνέντευξη 1) και του Πολιτιστικού Κέντρου Καύκασος (Συνέντευξη 2) τα δικαιώματα των Γεωργιανών εργαζομένων δεν προστατεύονται στην πράξη, καθώς εργάζονται με βάση προφορικές συμφωνίες που συχνά παραβιάζονται. Στην πραγματικότητα, έχουν υπάρξει περιπτώσεις όπου οι εργοδότες αρνούνται να καταβάλλουν στους εργαζομένους τους τα δεδουλευμένα, γνωρίζοντας ότι δεν θα είναι σε θέση να διεκδικήσουν την πληρωμή τους μέσω νομικών διαδικασιών λόγω του παράτυπου καθεστώτος παραμονής τους.

Επιπλέον, σύμφωνα με την εκπρόσωπο της Ένωσης Γεωργιανών Γυναικών Ελλάδας (Συνέντευξη 4), ακόμη και εκείνοι που έχουν καταφέρει να έχουν μια άδεια παραμονής που έχει εκδοθεί και ανανεωθεί κατά το παρελθόν αντιμετωπίζουν το ενδεχόμενο να χάσουν την εργασία τους, καθώς οι εργοδότες δείχνουν την προτίμησή τους σε όσους είναι πρόθυμοι να εργαστούν ανασφάλιστοι και ως εκ τούτου κοστίζουν λιγότερο. Με βάση την συνέντευξή μας με το Πολιτιστικό Κέντρο Καύκασος (Συνέντευξη 2), τα υπερβολικά απαιτητικά ωράρια των εργαζόμενων στον οικιακό τομέα, ιδιαίτερα εκείνων που απασχολούνται στη φροντίδα ηλικιωμένων των οποίων η παρουσία είναι συνεχώς απαραίτητη, πιθανότατα να συνδέονται με την απώλεια των εγγράφων, αφού σε πολλές περιπτώσεις οι εργαζόμενοι δεν έχουν τη χρονική ευχέρεια να ασχοληθούν με γραφειοκρατικά ζητήματα.

6. Σχέδια, διαδρομές και στρατηγικές επιβίωσης – Ο ρόλος των Κοινωνικών Δικτύων και των Μεσαζόντων

Σε αυτή την ενότητα θα εξετάσω τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι Γεωργιανοί μετανάστες όσον αφορά την είσοδό τους στη χώρα και τις διαφορετικές στρατηγικές που χρησιμοποιούν προκειμένου διαχειριστούν την παρατυπία του νομικού καθεστώτος τους.

6.1. Είσοδος στη χώρα

Οι Γεωργιανοί μετανάστες εισέρχονται στη χώρα είτε με θεώρηση εισόδου είτε με κάποιον παράτυπο τρόπο. Για να επιτευχθεί το δεύτερο υπάρχει μια σειρά από επιλογές: ένας τρόπος είναι να κρυφτούν σε ειδικές θήκες εσοχής λεωφορείων που εισέρχονται στη χώρα, ένας άλλος να διασχίσουν τα ελληνοτουρκικά χερσαία σύνορα με τα πόδια, συνήθως με τη βοήθεια κάποιου διακινητή, προκειμένου να αποφύγουν εμπόδια, όπως οδοφράγματα ή ναρκοπέδια (People's Harmonious Development Society & TASO Foundation, 2010).

Χάρτης 2: Διαδρομές Γεωργιανών Παράτυπων και Μεικτών Μεταναστευτικών Ροών

Πηγή: i-Map, Interactive Map on Migration¹³

Η εκπρόσωπος της Ένωσης Γεωργιανών Γυναικών Ελλάδος επισήμανε ότι η είσοδος με θεώρηση εισόδου είναι πολύ ακριβότερη από την είσοδο με παράτυπο τρόπο. Το υψηλό αυτό κόστος έχει να κάνει με το γεγονός ότι συχνά η θεώρηση εισόδου δεν λαμβάνεται απευθείας από τις προξενικές αρχές αλλά μέσω μεσαζόντων. Ανέφερε επίσης ότι υπάρχουν άτομα που περνούν τα σύνορα χωρίς τη βοήθεια διακινητών, παρά τους κινδύνους:

«Πολύ λίγοι έρχονται με βίζα (...) κρυμμένοι έρχονται, ξέρουν κάτι δρόμους, με τα πόδια, να 'ρθουν εδώ (...) Πάρα πολύ κοστίζει να 'ρθεις με βίζα, 4,000 (...) άμα σε βοηθήσει κάποιος να ρθεις εδώ με πόδια, κάτι

¹³ Διαθέσιμο από: <https://www.imap-migration.org/>

σύνορα που μπορείς να περάσεις, όπως εγώ έχω ακούσει, περίπου 1.500. Μερικοί δεν πληρώνουν τίποτα, ξέρουν δρόμους. Μερικοί πεθαίνουν στο δρόμο.» (Συνέντευξη 4)

Πίνακας III: Αιτήσεις θεωρήσεων εισόδου και σχετικές αποφάσεις

Έτος	Αιτήσεις	Θετικές	Απορρίψεις (%)	Εθνικές
2005	5.455	4.072	1.007 9 (20%)	376
2006	5.744	4.781	856 (15%)	107
2007	7.661	6.597	898 (12%)	166
2008	8.203	6.419	1.571 (20%)	213
2009	6.676	3.810	2.697 (41%)	169
2010	6.253	4.339	1.755 (29%)	159
2011	6.568	5.071	1.375 (21%)	122
2012	5.581	4.348	1.167 (21%)	66

Πηγή: Ελληνικό Προξενείο Τιφλίδας

Σύμφωνα με τον εκπρόσωπο του Πολιτιστικού Κέντρου Καύκασος ο βασικός τρόπος εισόδου στη χώρα για όσους δεν διαθέτουν θεωρήση εισόδου είναι με λεωφορείο:

«Έρχονται με, με πούλμαν έρχονται. Πούλμαν, και όποιος έχει τη δυνατότητα με αεροπλάνο, αλλά πρέπει να έχεις βίζα, αλλιώς δεν σε αφήνουν από 'κει να φύγεις με αεροπλάνο. Γι' αυτό οι χωρίς χαρτιά έρχονται περισσότερο με πούλμαν ή με κάποιους άλλους τρόπους.» (Συνέντευξη 2)

Ωστόσο, βάσει της συνέντευξής μας με την FRONTEX οι αρχές ελέγχου των συνόρων έχουν πλέον αποκτήσει εξοπλισμό που τους επιτρέπει να εντοπίζουν τις περιπτώσεις αυτές και έτσι η παράτυπη είσοδος με λεωφορείο έχει μειωθεί σημαντικά. (Συνέντευξη 10)

Πίνακας IV: Συλλήψεις και απελάσεις Γεωργιανών πολιτών (2006-2012¹⁴)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Συλληφθέντες	1.708	1.441	2.961	2.522	1.456	879	729
Απελαθέντες		260	247	267	336		197

Πηγή: Ελληνική Αστυνομία (<http://www.astynomia.gr/>)

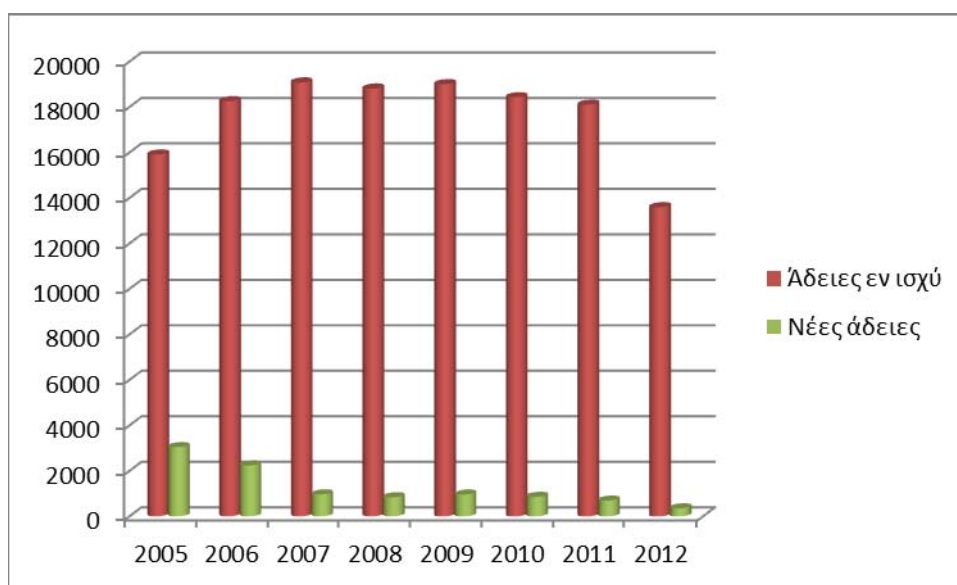
¹⁴ Τα στοιχεία του 2012 αναφέρονται μόνο στους πρώτους 11 μήνες του έτους (δεν συμπεριλαμβάνονται τα στοιχεία για τον Δεκέμβριο του 2012).

6.2. Νομικό καθεστώς και στρατηγικές επιβίωσης

Οι Νικόλοβα και Μαρούφωφ (2010) διαχωρίζουν τη μετανάστευση από τη Γεωργία και την Ουκρανία σε δύο φάσεις, με βάση τις αλλαγές στο Ελληνικό πλαίσιο μεταναστευτικής πολιτικής. Η πρώτη φάση ξεκινά με την έναρξη των μεταναστευτικών εισροών από τις χώρες αυτές στις αρχές της δεκαετίας του 1990 και χαρακτηρίζεται κυρίως από παρατυπία όσον αφορά το καθεστώς παραμονής. Η περίοδος αυτή λήγει με την εφαρμογή του πρώτου προγράμματος νομιμοποίησης το 1998. Μετά από αυτό οι Γεωργιανοί, όπως και οι μετανάστες κάθε άλλης εθνικότητας, είχαν τη δυνατότητα να ρυθμίσουν το καθεστώς παραμονής τους και έτσι η ποιότητα ζωής τους και οι συνθήκες εργασίας τους βελτιώθηκαν σημαντικά.

Διάγραμμα 5: Άδειες παραμονής εν ισχύ και νέες άδειες παραμονής Γεωργιανών πολιτών ανά έτος (2005-2012)

Πηγή: Υπουργείο Εσωτερικών

Η μείωση των εν ισχύ αδειών παραμονής για λόγους εργασίας και το γεγονός ότι το τελευταίο πρόγραμμα νομιμοποίησης έγινε το 2007 και αφορούσε μόνο όσους είχαν φτάσει στη χώρα μέχρι το 2005 έχει οδηγήσει τους Γεωργιανούς μετανάστες να αναζητούν και να χρησιμοποιούν εναλλακτικές στρατηγικές, προκειμένου να διευθετήσουν το καθεστώς παραμονής τους. Ως εκ τούτου, ίσως μπορούμε πλέον να μιλάμε για μια νέα φάση, που χαρακτηρίζεται από «επιστροφή στην παρατυπία» και «ψευδή και προσωρινή νομιμότητα».

Διάγραμμα 6: Άδειες παραμονής Γεωργιανών πολιτών εν ισχύ ανά κατηγορία και έτος (2005-2011)

Πηγή: Υπουργείο Εσωτερικών

Η απέλαση των Γεωργιανών υπηκόων χωρίς τα απαραίτητα νομιμοποιητικά έγγραφα, σύμφωνα με τη Διεύθυνση Αλλοδαπών της Ελληνικής Αστυνομίας, έχει διευκολυνθεί σε μεγάλο βαθμό από τη συμφωνία επανεισδοχής μεταξύ της Γεωργίας και της ΕΕ που τέθηκε σε ισχύ τον Μάρτιο του 2011:

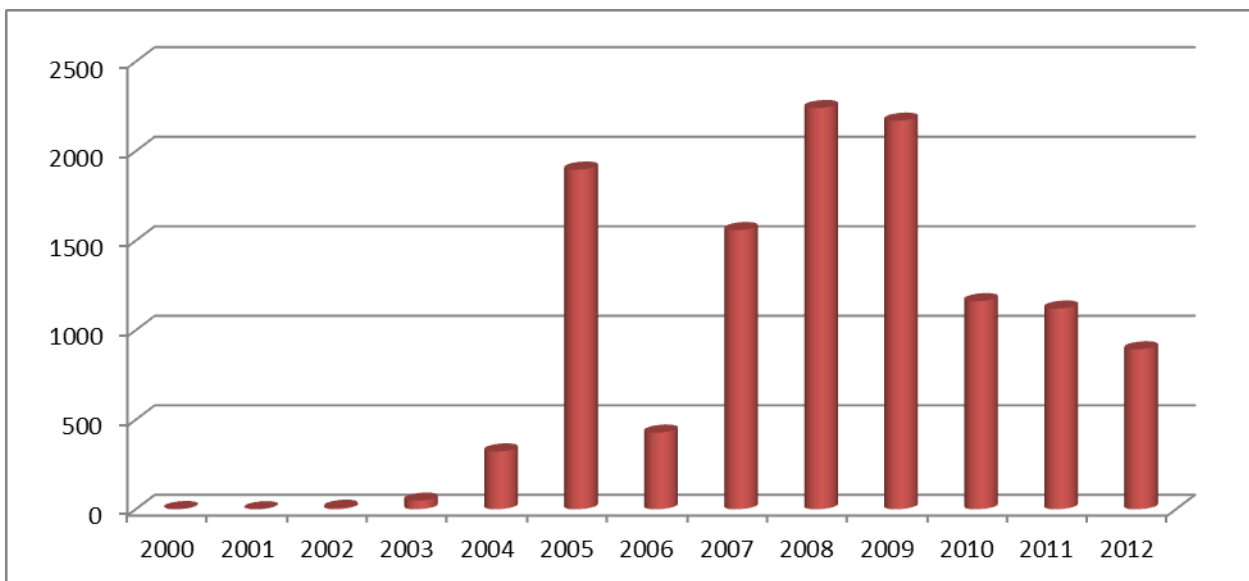
«(...) ειδικά τα τελευταία χρόνια έχουμε υλοποιήσει και εφαρμόζουμε την Συμφωνία επανεισδοχής ΕΕ-Γεωργίας και έχουμε άριστη συνεργασία. Επιστρέφονται οι Γεωργιανοί.» (Συνέντευξη 11)

Προκειμένου να αποφύγουν την απέλαση, οι Γεωργιανοί μετανάστες χωρίς χαρτιά συχνά υποβάλουν αίτημα ασύλου κατά τη σύλληψή τους, καθώς ο ρυθμός επεξεργασίας των αιτημάτων είναι αρκετά αργός προσφέροντάς τους τη δυνατότητα να παραμείνουν για ένα διάστημα στη χώρα, χωρίς κίνδυνο δίωξης.

Σύμφωνα με το Τμήμα Ασύλου της Ελληνικής Αστυνομίας, την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και το Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών οι Γεωργιανοί είναι μία από τις κυριότερες εθνικότητες όσον αφορά στα αιτήματα ασύλου:

«Τα τελευταία χρόνια οι υπήκοοι των χωρών που μπαίνουν στη διαδικασία ασύλου είναι κυρίως από Πακιστάν, Μπαγκλαντές, Αλβανία, Γεωργία. Αυτή είναι η συντριπτική πλειοψηφία.» (Συνέντευξη 8)

Διάγραμμα 7: Αιτήσεις ασύλου Γεωργιανών πολιτών στην Ελλάδα

Πηγή: UNHCR, (Διαθέσιμο από: <http://www.unhcr.org>)¹⁵

«...Με βάση τα επίσημα στοιχεία του Υπουργείου, ανάμεσα στις πρώτες εθνικότητες όσον αφορά τον αριθμό νέων αιτήσεων ασύλου, τόσο το 2012 όσο και τους πρώτους μήνες του 2013, συνεχίζουν να είναι υπήκοοι Πακιστάν, Μπαγκλαντές, Γεωργία και Αφγανιστάν. Ωστόσο σε σχέση με τα στοιχεία αυτά πρέπει να επισημανθεί ότι ο αριθμός των νέων αιτήσεων ασύλου κάθε χρόνο δεν υποδηλώνει απαραίτητα και νέες αφίξεις, καθώς το αίτημα ασύλου μπορεί να γίνεται ακόμη και μετά από μακρόχρονη παρουσία του προσώπου στη χώρα. Επίσης, δεν υποδηλώνει τον πραγματικό αριθμό όσων επιθυμούν να ζητήσουν άσυλο, καθώς η πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου στην Ελλάδα είναι μερική και δεν εξασφαλίζεται για

¹⁵ Τα στοιχεία συγκεντρώθηκαν από την Αποστολή του ΔΟΜ στη Γεωργία.

όλους. Είναι αλήθεια ότι ένας ικανός αριθμός αιτημάτων ασύλου κατατίθεται κατά τη διάρκεια σύλληψης και κράτησης προς απέλαση, ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη την προβληματικότητα της μερικής και όχι καθολικής πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου στην Ελλάδα, θα πρέπει να γίνεται ενδελεχής εξέταση όλων των αιτήσεων ασύλου, τηρουμένων όλων των εγγυήσεων, ακόμη και για τους αιτούντες που υποβάλλουν την αίτηση στο πλαίσιο μίας διαδικασίας απομάκρυνσης.» (Συνέντευξη 5).

«Η παρανομία ανάμεσα στους Γεωργιανούς είναι πολύ ψηλή. Αλλά περισσότερα είναι στην βόρεια Ελλάδα όχι στην Αθήνα. Γι αυτό βλέπεις πολύ ψιλό ποσοστό στο άσυλο από τους Γεωργιανούς. Επειδή δεν νομιμοποιούνται και βρίσκουν εκεί λύση. Το 2009 ήταν τρίτη ομάδα μετά από το Μπανγκλαντές και Πακιστάν. Το παράλογο, ότι η τέταρτη ομάδα ήταν Αφγανοί, έπρεπε αυτοί να είναι πρώτοι.» (Συνέντευξη 9).

Είναι βέβαια σαφές στους Γεωργιανούς αιτούντες άσυλο ότι δεν πρόκειται να αναγνωριστούν ως πρόσφυγες, υποβάλλουν ωστόσο τα αιτήματα, εκμεταλλευόμενοι την καθυστέρηση στο σύστημα ασύλου στην Ελλάδα, όπου η απόφαση για το καθεστώς του αιτούντος μπορεί να πάρει πάνω από τέσσερα χρόνια, ώστε να είναι σε θέση να παραμείνουν στη χώρα, χωρίς το φόβο της σύλληψης ή της απέλασης, μέσω της λεγόμενης «ροζ κάρτας». Όπως το έθεσε ο εκπρόσωπος του Πολιτιστικού Κέντρου Καύκασος:

«Άσυλο, δεν υπάρχει άλλη λύση για να μην σε πιάσουν στο δρόμο, επειδή σε πιάνουν στο δρόμο και πηγαίνουν στη φυλακή, 3 μήνες, και αυτό είναι πολύ, μετά κοστίζει αυτό, από δικηγόρους και τα λοιπά. Και αίτηση ασύλου σημαίνει ότι περιμένεις. Κανένας δεν έχει πάρει, ούτε μία περίπτωση μεταξύ των Γεωργιανών αλλά αυτό που περιμένεις σου δίνει τη δυνατότητα να εργαστείς.» (Συνέντευξη 2).

Ωστόσο, σύμφωνα με το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες μπορεί να αποδοθεί ανθρωπιστικό καθεστώς σε Γεωργιανούς μετανάστες, επιτρέποντάς τους να παραμείνουν στη χώρα για ένα χρονικό διάστημα, μετά την εξέταση του αιτήματος ασύλου τους:

«Υπάρχουν χώρες που *prima facie* δεν "παράγουν προσφυγικά ρεύματα" κατά κανόνα. Ωστόσο υπάρχει και η εξαίρεση πχ υπάρχουν ορισμένες αποφάσεις στο β βαθμό που χορηγούν καθεστώς προστασίας σε αλβανούς ή Γεωργιανούς ή ακόμη και κινέζους»(Συνέντευξη 6).

Ένα άλλο ζήτημα που, που αναφέρθηκε συχνά κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων είναι αυτό των πλαστών «ροζ καρτών». Όπως περιγράφεται από τους εκπροσώπους του Τμήματος Ασύλου και του Τμήματος Συντονισμού και Επιχειρήσεων της Ελληνικής Αστυνομίας, καθώς και της οργάνωσης Γεωργιανοί Μετανάστες για μια Δημοκρατική Γεωργία (Georgian Immigrants for Democratic Georgia):

«Το να καταρτίσεις πλαστό έγγραφο όπως η ροζ κάρτα που δεν έχει δικλίδες ασφαλείας, είναι ένα απλό χαρτί όπως το δίπλωμα οδήγησης, δηλ. κι εσύ μπορείς να φτιάξεις ένα, χρειάζεσαι έναν εκτυπωτή κι έναν υπολογιστή και μια σφραγίδα από το βιβλιοπωλείο.» (Συνέντευξη 8)

«Το θέμα της πλαστογραφίας είναι ιδιαίτερα έντονο. Υπάρχει φοβερή αύξηση. Μα καλά, πόσοι είναι οι πλαστογράφοι;! Δεν καταλαβαίνουμε...χτυπάμε συνέχεια, τους πιάνουμε, πάνε φυλακή, γιατί είναι σοβαρό το αδίκημα πάνε μέσα για κακούργημα, είναι σοβαρό το αδίκημα της πλαστογραφίας με σφραγίδες και τέτοια» (Συνέντευξη 7)

«Αυτή τη στιγμή έχουμε τρεις περιπτώσεις όπου το άτομο συνελήφθη με πλαστή ροζ κάρτα, και δεν γνώριζε ότι είναι πλαστή.» (Συνέντευξη 3)

Το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες αναφέρει μία άλλη πρακτική που βασίζεται στο γεγονός ότι η «ροζ κάρτα» δεν θεωρείται «ασφαλές» δημόσιο έγγραφο:

«Γνωρίζω απλά ότι στις ροζ κάρτες αλλάζουν τις φωτογραφίες ώστε να εξασφαλίσουν πρόσβαση πχ στην υγεία και επιπλέον κομιστές της. Δεν είναι ιδιαίτερα "ασφαλές" δημόσιο έγγραφο» (Συνέντευξη 6)

Μια άλλη στρατηγική που χρησιμοποιείται από Γεωργιανούς μετανάστες προκειμένου να τακτοποιήσουν το καθεστώς παραμονής τους, η οποία πρόσφατα τράβηξε την προσοχή των μέσων ενημέρωσης είναι αυτή των «λευκών γάμων» με Έλληνες πολίτες.¹⁶

¹⁶ Παραδείγματος χάριν βλ.: <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26510&subid=2&pubid=112982769>

Όλες οι οργανώσεις Γεωργιανών μεταναστών με τις οποίες επικοινωνήσα, επικρίνουν τον τρόπο με τον οποίο η Ελληνική κυβέρνηση διαχειρίζεται τη μετανάστευση της και θεωρούν υπεύθυνη για την παρατυπία των Γεωργιανών μεταναστών την έλλειψη σωστού σχεδιασμού πολιτικής. Ο επικεφαλής του Πολιτιστικού Κέντρου Καύκασος επεσήμανε την ανάγκη για ένα ειδικό καθεστώς για τη νομιμοποίηση των εργαζόμενων στον οικιακό τομέα παρόμοιο με εκείνο που εφαρμόζεται, για παράδειγμα, στην Ιταλία (Συνέντευξη 2).

Οι εκπρόσωποι δύο οργανώσεων Γεωργιανών μεταναστών πηγαίνουν ένα βήμα πιο πέρα, υποστηρίζοντας ότι η Ελλάδα θα μπορούσε να ωφεληθεί σημαντικά, και με πολλούς διαφορετικούς τρόπους, από τη νομιμοποίηση των Γεωργιανών μεταναστών:

«Έλληνες πάρα πολύ λάθος κάνουνε, (...) πιο μεγάλο λάθος ήτανε που σχεδόν 3,000 Γεωργιανοί ήταν εδώ και δεν έδωσαν χαρτιά (...) εγώ σχεδόν 140 πληρώνω κάθε μήνα, μετά πληρώνω, και παράβολο πληρώνω, και εφορία, 70 ευρώ κάθε μήνα, και αν έτσι πλήρωσε καθένας, και άλλο λάθος ήτανε ότι δεν αφήνουν γυναίκες να το φέρουν παιδιά. Αν δεν με αφήνεις να φέρω παιδί, εγώ όλα τα λεφτά, όλα λεφτά εγώ, επειδή δουλεύω μέσα, στέλνω στη Γεωργία» (Συνέντευξη 4)

Η εκπρόσωπος της Ένωσης Γεωργίας Γυναικών Ελλάδα επικεντρώνεται στις απόλυες για την Ελλάδα όσον αφορά τους φόρους, τις ασφαλιστικές εισφορές και την εκροή εμβασμάτων. Ο εκπρόσωπος της οργάνωσης Georgian Immigrants for Democratic Georgia, από την άλλη πλευρά, επισημαίνει ότι οι Γεωργιανοί οι εργαζονται στην Ελλάδα χωρίς χαρτιά και επιθυμούν να παραμείνουν στη χώρα είναι πρόθυμοι να πληρώσουν εκατοντάδες ευρώ για τα έγγραφα που αποτελούν προϊόντα της διαφθοράς ή πλαστογραφίας, προκειμένου να αποφύγουν το φόβο της σύλληψης και της απέλασης. Έτσι, ένα πρόγραμμα ή μία διαδικασία νομιμοποίησης θα επέτρεπε στους μετανάστες να ρυθμίσουν το καθεστώς παραμονής τους και ταυτόχρονα το Ελληνικό κράτος θα επωφελοούταν οικονομικά.

«Η Ελλάδα χάνει πολλά χρήματα, χάνουν πολλά χρήματα. Μπορώ να σας πω, 100% των μεταναστών μας, αν υπάρχει η δυνατότητα να πληρώσουν ένα, για παράδειγμα, πληρώνουν έως 600 ευρώ ο καθένας σε κάποιους δικηγόρους για να πάρουν τη ροζ κάρτα, και οι περισσότερες είναι ψεύτικες (...) αν η Ελληνική κυβέρνηση εξέδιδε κάποιο νόμο ή κάτι τέτοιο για να δώσει στους Γεωργιανούς μετανάστες τα νόμιμα χαρτιά τους, κάθε μετανάστης θα ήταν ευτυχισμένος να πληρώσει χίλια ευρώ.» (Συνέντευξη 3)

7. Συμπεράσματα

Η Ελλάδα έγινε προσφιλής προορισμός για τους Γεωργιανούς μετανάστες για αρκετούς λόγους. Συγκεκριμένα λόγω της ζήτησης για εργατικό δυναμικό στην αγορά εργασίας της, της οικονομική της ελκυστικότητας, των αναπτυγμένων μεταφορικών υποδομών μεταξύ των δύο χωρών, των πολιτισμικών ομοιοτήτων και των σωματικών ομοιοτήτων των λαών τους και της παρουσίας ενός αναπτυγμένου κοινωνικού δικτύου.

Η μετανάστευση από τη Γεωργία στην Ελλάδα μπορεί να χωριστεί σε τρεις φάσεις, με βάση τις αλλαγές στο Ελληνικό πλαίσιο μεταναστευτικής πολιτικής. Η πρώτη φάση ξεκινά με την έναρξη των μεταναστευτικών εισροών από τις χώρες αυτές στις αρχές της δεκαετίας του 1990 και χαρακτηρίζεται κυρίως από παρατυπία όσον αφορά το καθεστώς παραμονής. Η περίοδος αυτή λήγει με την εφαρμογή του πρώτου προγράμματος νομιμοποίησης το 1998. Μετά από αυτό οι Γεωργιανοί, όπως και οι μετανάστες κάθε άλλης εθνικότητας, είχαν τη δυνατότητα να ρυθμίσουν το καθεστώς παραμονής τους και έτσι η ποιότητα ζωής τους και οι συνθήκες εργασίας τους βελτιώθηκαν σημαντικά. Η μείωση των εν ισχύ αδειών παραμονής για λόγους εργασίας και το γεγονός ότι το τελευταίο πρόγραμμα νομιμοποίησης έγινε το 2007 και αφορούσε μόνο όσους είχαν φτάσει στη χώρα μέχρι το 2005 έχει οδηγήσει τους Γεωργιανούς μετανάστες να αναζητούν και να χρησιμοποιούν εναλλακτικές στρατηγικές, προκειμένου να διευθετήσουν το καθεστώς παραμονής τους. Ως εκ τούτου, ίσως μπορούμε πλέον να μιλάμε για μια τρίτη φάση που χαρακτηρίζεται από «επιστροφή στην παρατυπία» και «ψευδή και προσωρινή νομιμότητα».

Είναι δύσκολο να εκτιμηθεί ο αριθμός των Γεωργιανών μεταναστών, αλλά είναι σαφές ότι υπάρχει μια μεγάλη παρουσία Γεωργιανών που κατοικούν παράτυπα στην Ελλάδα, χρησιμοποιώντας διαφορετικές στρατηγικές για να μην εντοπιστούν από τις αρχές ή να ρυθμίσουν το καθεστώς παραμονής τους, ώστε να αποφύγουν την κράτηση και την απέλαση. Η Γεωργιανή μετανάστευση στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα έμφυλη και η πλειονότητα των γυναικών μεταναστριών απασχολείται στον οικιακό τομέα. Το χάσμα μεταξύ των δύο φύλων φαίνεται να έχει ενταθεί τα τελευταία χρόνια, γεγονός που πιθανότατα συνδέεται με τη θέση των Γεωργιανών στην αγορά εργασίας, αφού οι τομείς στους οποίους εργάζονταν συνήθως οι Γεωργιανοί άνδρες, όπως η μεταποίηση και οι κατασκευές, επηρεάστηκαν περισσότερο από την οικονομική κρίση σε σχέση με τον οικιακό τομέα στον οποίο απασχολείται η πλειονότητα των Γεωργιανών γυναικών. Αυτό έχει οδηγήσει σε ένα εξαιρετικά υψηλό ποσοστό ανεργίας της τάξεως του 70% για τους Γεωργιανούς άνδρες, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τις γυναίκες είναι σημαντικά χαμηλότερο, συγκεκριμένα 22%. Το γεγονός ότι πιθανότατα η πλειοψηφία των Γεωργιανών πολιτών που διαμένουν στην Ελλάδα είναι χωρίς χαρτιά έχει αντίκτυπο στην κατάσταση της απασχόλησης τους, καθώς τους κάνει πιο ευάλωτους. Αυτό ενισχύεται στην περίπτωση της οικιακής εργασίας, η οποία λόγω της φύσης της εργασίας είναι πολύ πιο δύσκολη να ρυθμιστεί

8. Βιβλιογραφία

- Abashdze, A. (2009). Labour migration from Georgia and bilateral migration agreements: Needs and prospects. Caucasus Institute for Peace, Democracy and Development. Available at: <http://dspace.cigilibrary.org/jspui/handle/123456789/24917>
- Ademmer, E. (2011). You Make Us Do What We Want! The Usage of External Actors and Policy Conditionality in the European Neighborhood. KFG, Working Paper No. 32. Available from: [http://edocs.fu-berlin.de/docs/servlets/MCRFileNodeServlet/FUDOCSS_derivate_000000001774/WP_32_Ademmer.pdf?hosts =](http://edocs.fu-berlin.de/docs/servlets/MCRFileNodeServlet/FUDOCSS_derivate_000000001774/WP_32_Ademmer.pdf?hosts=)
- Alasania, G. (2006). Women in Georgia. IBSU International Refereed Multi-disciplinary Scientific Journal, No1 2006. Available from: <http://journal.ibsu.edu.ge/index.php/ibsusj/article/viewArticle/11>
- Antonenko, O. (2008): A War with No Winners, Survival: Global Politics and Strategy, 50:5, 23-36
- Badurashvili, I. & Nadareishvili, M. (2012a). Social Impact of Emigration and Rural-Urban Migration in Central and Eastern Europe, Country Report, Georgia, April 2012
- Badurashvili, I. & Nadareishvili, M. (2012b). Social Impact of Emigration and Rural-Urban Migration in Central and Eastern Europe, Executive Summary, Georgia, April 2012
- Badurashvili, I. (2012). Circular migration in Georgia, CARIM-East Explanatory Note 12/65. Available at: http://www.carim-east.eu/media/exno/Explanatory%20Notes_2012-65.pdf
- Badurashvili, I. (2012b). The Socio-Political Impact of Labour Migration on Georgia, CARIM-East Research Report 2012/21. Available at: <http://www.carim-east.eu/media/CARIM-East-2012-RR-21.pdf>
- Badurashvili, I., (2004). Determinants and Consequences of Irregular Migration in a Society under Transition. The Case of Georgia. Available at: <http://paa2004.princeton.edu/papers/41960>
- Badurashvili, I., (2005). Illegal migrants from Georgia: labour market experiences and remittance behaviour. Available at: <http://iussp2005.princeton.edu/papers/51259>
- Caucasus Research Resource Centres (CRRRC), (2007). Migration and Return in Georgia: Trends, Assessments, and Potential. A report submitted to the Danish Refugee Council by Caucasus Research Resource Centres, Tbilisi (<http://www.crrc.ge/>)
- Chelidze, N. (2012a). Policy on Migration and Diasporas in Georgia. CARIM-East Explanatory Note 12/33. Available at: http://www.carim-east.eu/media/exno/Explanatory%20Notes_2012-33.pdf
- Chelidze, N. (2012b). Migration in the Agendas/ Programmes of Political Factions and Political Parties in the Parliament of Georgia, 2011. CARIM-East Explanatory Note 12/34. Available at: http://www.carim-east.eu/media/exno/Explanatory%20Notes_2012-34.pdf
- CRRC/ISET, (2010). Development on the Move: Measuring and Optimising Migration's Economic and Social Impacts in Georgia, Tbilisi. Available at: [http://www.ippr.org/uploadedFiles/_research_teams_2009/Projects/Global_Change/Georgia%20FINAL%20\(April%202010\).pdf](http://www.ippr.org/uploadedFiles/_research_teams_2009/Projects/Global_Change/Georgia%20FINAL%20(April%202010).pdf)
- Cornell, S.E. (2002). Autonomy and Conflict; Ethnoterritoriality and Separatism in the South Caucasus – Cases in Georgia. Dissertation for the Degree of Doctor in Philosophy in Peace and Conflict Research, Uppsala University. Available at: <http://www.silkroadstudies.org/new/inside/publications/0419dissertation.pdf>

- Curro, C (2012) National Gender Norms and Transnational Identities: Migration Experiences of Georgian Women in London. *Slovo*, 24 (2) 114 - 131. Available at: <http://discovery.ucl.ac.uk/1366717/>
- Erich, A., Vacharadze, K. & Babunashvili, G., (2009): Voices of migration in Georgia, CRRC-Georgia, Tbilisi. Available at: <http://crrccenters.org/store/files/Projects/DRC-CRRC%20Voices%20of%20Migration%20final%20ed%20JG%2024MAR2009.pdf>
- ETF, (2010b). ENPI 08-14 Black Sea Labour Market Reviews. Georgia Country Report. Available at: <http://www.enpi-info.eu/files/publications/NOTE868FGP.pdf>
- ETF, (2011). Labour Markets and Employability: Trends and Challenges in Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Republic of Moldova and Ukraine (long version). Available at: [http://www.etf.europa.eu/webatt.nsf/0/01507285AD527498C125797D0052AD32/\\$file/Labour%20markets%20&%20employability.pdf](http://www.etf.europa.eu/webatt.nsf/0/01507285AD527498C125797D0052AD32/$file/Labour%20markets%20&%20employability.pdf)
- European Commission (2008). MEMO/08/207, 03/04/2008. Available at: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-08-207_en.htm#PR_metaPressRelease_bottom
- Gerber, Th. and Torosyan, K., (2011). Remittances in Georgia: Correlates, Economic Impact, and Social Capital Formation. Available at: <http://paa2011.princeton.edu/papers/111495>
- Hofmann, E. T. and Buckley, C. J. (2012), Cultural Responses to Changing Gender Patterns of Migration in Georgia. *International Migration*, 50: 77–94.
- Hofmann, E., Buckley, C., (2008). Cultural responses to changing gender patterns of migration in Georgia. Available at: <http://paa2008.princeton.edu/download.aspx?submissionId=80486>
- Human Rights Defence Centre (2011). Aspects of irregular migration and human trafficking in Greece. A legal and empirical survey. Available at: <http://www.kepad.gr/publication.php?mId=15&ald=146>
- "IOM (2008). "Profile of Potential Labour Migrants", IOM Mission to Georgia, Migration Resource Centres, Statistical
- Overview, July 2006–June 2008, Tbilisi: IOM, Georgia, available from: <http://www.iom.ge/pdf/statistics.pdf>
- IOM and Association for Economic Education, (2003). Labour Migration from Georgia, Tbilisi. Available at: http://iom.ge/pdf/lab_migr_from_georgia2003.pdf
- IOM and IFAD, (2009). Tianeti Household Census 2008 & Tianeti Emigrants to Greece, 2008, Tbilisi. Available at: <http://jcp.ge/iom/pdf/tianeti.pdf>
- IOM, (2008a). Review of Migration Management in Georgia. Assessment Mission Report, Tbilisi. Available at: http://iom.ge/pdf/Migration_Assessment.pdf
- IOM, (2008b). Migration in Georgia: A Country Profile – 2008. Available at: http://publications.iom.int/bookstore/free/Georgia_Profile2008.pdf
- IOM, (2009). Migration Initiatives Appeal 2009. Available at: http://publications.iom.int/bookstore/free/Migration_Initiatives_09_EN.pdf
- IOM, (2010). Final report on the project "Support to the reintegration system at the Georgian labour market for population vulnerable to migration". Available at: http://jcp.ge/iom/pdf/JCRC_Georgia.pdf
- KETHI (2007). 'The female Migration in Greece: The Findings of the Pan-Hellenic Research of KETHI', Athens, June 2007. Available at: http://www.kethi.gr/attachments/127_GYNAIKEIA_METANASTEYSH.pdf
- Lundkvist-Houndoumadi, M., (2010). Treading on the fine line between self-sacrifice and immorality: Narratives of emigrated Georgian women, *Transcience Journal*, 1(2), pp. 50-70. Available at: http://www.transcience-journal.uni-freiburg.de/Issue%202/Vol1_Issue2_2010_50_70.pdf
- Maroufof, M. (2013) "'With all the cares in the world": Irregular migrant domestic workers in Greece' in A. Triandafyllidou (ed.) 'Irregular Migrant Domestic Workers in Europe: Who Cares?', Aldershot: Ashgate.

Nikolova, M. & Marouf, M. (2010) "Georgian and Ukrainian immigrants in Greece" in: A. Triandafyllidou, Th. Maroukis (eds) 'The immigration in Greece in the 21st century', Kritiki, (in Greek)

People's Harmonious Development Society and TASO Foundation, (2010). Peculiarities of Migration Processes from Georgia to Greece, Tbilisi

Sakevarishvili, M., (2005). Research of returning immigrants in Georgia. Available at:
<http://crrc.ge/store/files/old%20fellows/Mariam%20Sakevarishvili%20-%20Eng.doc>

Selm, J., (2005). Georgia Looks West, But Faces Migration Challenges at Home, Migration Information Source. Available at: <http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?ID=314>

Shinjashvili, T., (2010). Recent Migration Tendencies from Georgia. Available at:
<http://epc2010.princeton.edu/papers/100642>

Svintradze, I., Ubiria, G., (2007). How Poverty Separates Families: Impact of International Labour Migration on Families and Children in Georgia. Available at:
<http://crrc.ge/store/files/old%20fellows/2007/la%20Svintradze%20and%20Grigol%20Ubiria%20-%20Eng.doc>

TUKHASHVILI, M. et al. (2012). SOCIO-ECONOMIC PROBLEMS OF RETURN MIGRATION IN GEORGIA. IVANE JAVAKHISHVILI TBILISI STATE UNIVERSITY CENTER FOR MIGRATION STUDIES. Publishing House "UNIVERSAL", Tbilisi 2012

Zurabishvili, T. (2012). State of return migration policy and research: case of Georgia. CARIM-East Explanatory Note 12/09. Available at: http://www.carim-east.eu/media/sociopol_module/Explanatory%20Notes%20Template%20Georgia2%20-%202009.pdf

Zurabishvili, T., Zurabishvili, T., (2010): The Feminization of Labour Migration from Georgia: The case of Tianeti, Laboratorium, 1, pp. 78-83. Available at:
http://www.soclabo.org/UserFiles/Journal/2010.01/Art_pdf/06_zarub.pdf

9. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

9.1. Παράρτημα I: Συνεντεύξεις με φορείς στην Ελλάδα

Αριθμός Συνέντευξης	Φορείς στην Ελλάδα	Τύπος Επικοινωνίας	Ημερομηνία
1	Γεωργιανό Προξενείο Αθήνας	Συνέντευξη	13.03.2013
2	Πολιτιστικό Κέντρο Καύκασος	Συνέντευξη	05.02.2013
3	Γεωργιανοί Μετανάστες για μια Δημοκρατική Γεωργία	Συνέντευξη	08.03.2013
4	Ένωση Γεωργιανών Γυναικών Ελλάδος	Τηλεφωνική συνέντευξη	24.03.2013
5	Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Γραφείο Ελλάδας	Συνέντευξη	08.02.2013
6	Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες	Τηλεφωνική συνέντευξη & email	17.02.2013
7	Ελληνική Αστυνομίας, Διεύθυνση Αλλοδαπών, Τμήμα Συντονισμού και Επιχειρήσεων	Συνέντευξη	11.02.2013
8	Ελληνική Αστυνομίας, Διεύθυνση Αλλοδαπών, Τμήμα Ασύλου	Συνέντευξη	11.02.2013
9	Greek Forum of Migrants	Συνέντευξη	15.02.2013
10	FRONTEX	Συνέντευξη	01.02.2013
11	Ελληνική Αστυνομίας, Διεύθυνση Αλλοδαπών	Συνέντευξη	05.04.2013

9.2. Παράρτημα II: Συνεντεύξεις με φορείς στη Γεωργία

Αριθμός Συνέντευξης	Φορείς στη Γεωργία	Τύπος Επικοινωνίας	Ημερομηνία
12	Ελληνική Πρεσβεία Τιφλίδας	Τηλεφωνική συνέντευξη	14.03.2013
13	Αποστολή του ΔΟΜ στη Γεωργία	Συνέντευξη μέσω Skype	19.02.2013
14	Υπουργείο Επικρατείας, Γραφείο για ζητήματα Διασποράς	Τηλεφωνική συνέντευξη & μέσω Skype	04.03.2013
15	People's Harmonious Development Society	Γραπτή επικοινωνία	20.02.2013
16	Danish Refugee Council	Συνέντευξη μέσω skype	27.03.2013
17	Στοχευμένη Πρωτοβουλία της ΕΕ για τη Γεωργία	Γραπτή επικοινωνία	29.03.2013

